

Zmiany w polskim rolnictwie i ich wpływ na środowisko przyrodnicze oraz możliwości zrównoważonego rozwoju gospodarstw o różnych kierunkach produkcji z uwzględnieniem specyfiki regionalnej

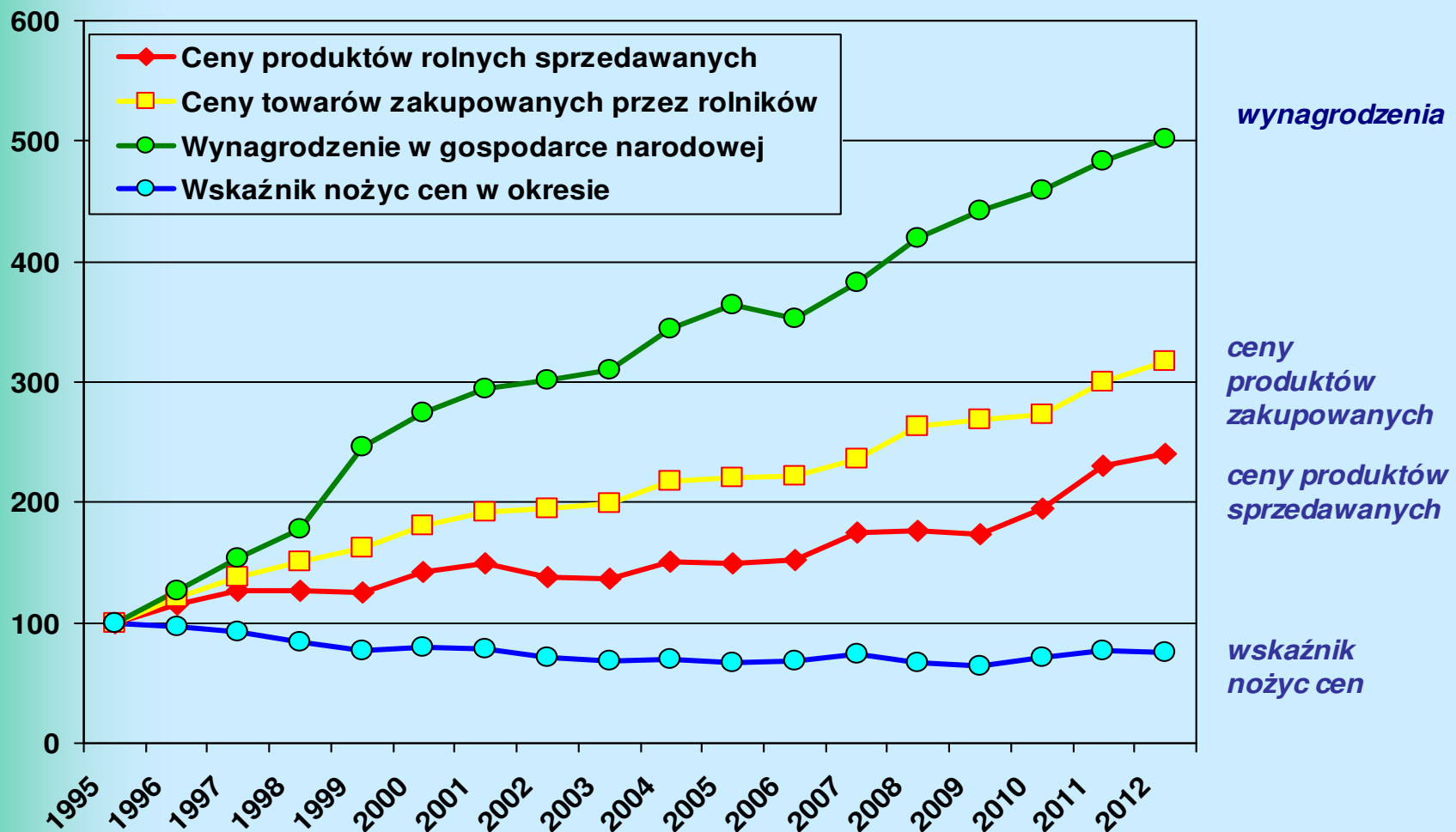

Adam Harasim
Jerzy Kopiński
Jan Kuś

Puławy 23.11. 2015

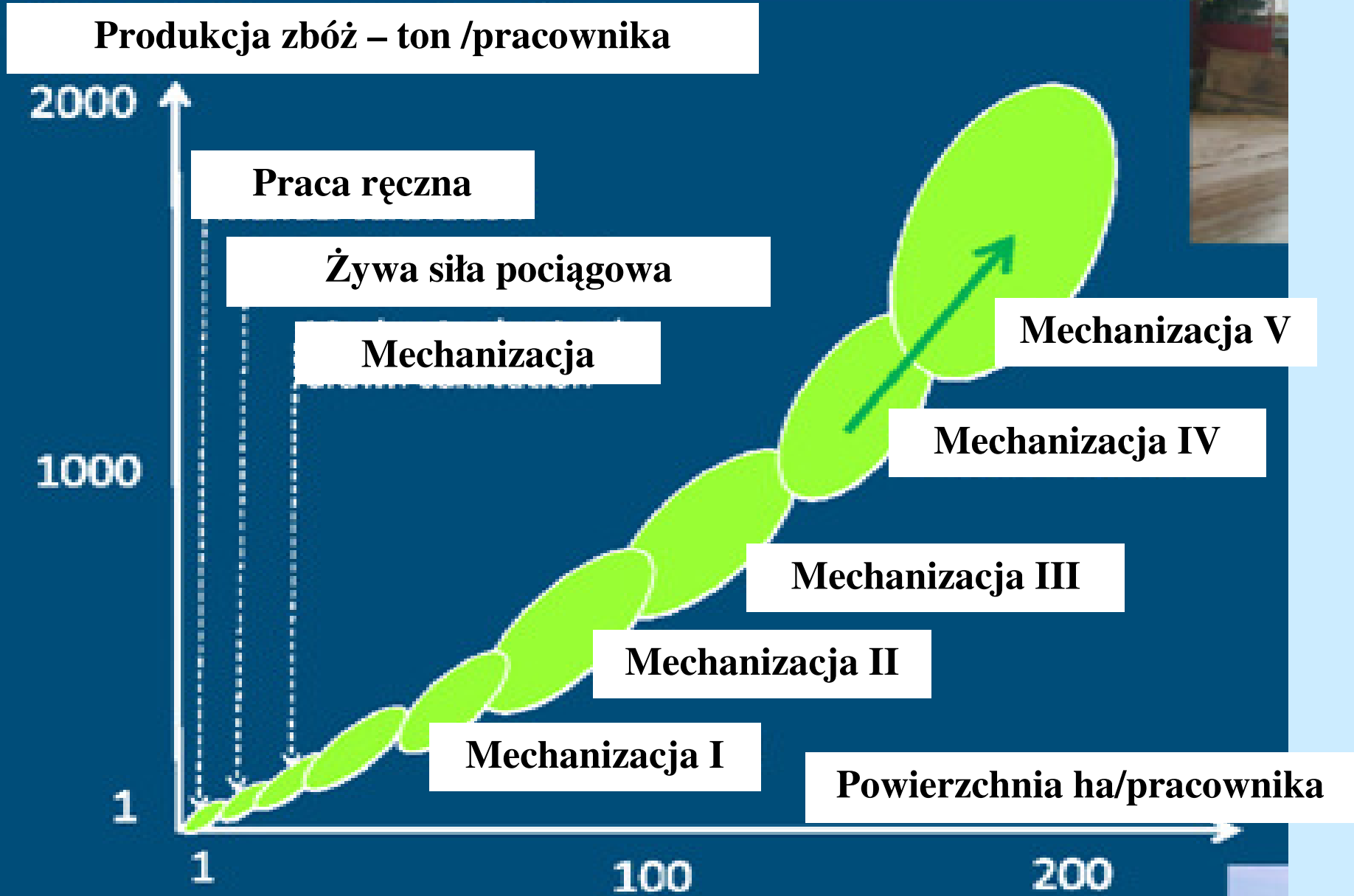

Zmiany cen czynników produkcji i produktów rolniczych w latach 1995-2012 (1995=100)

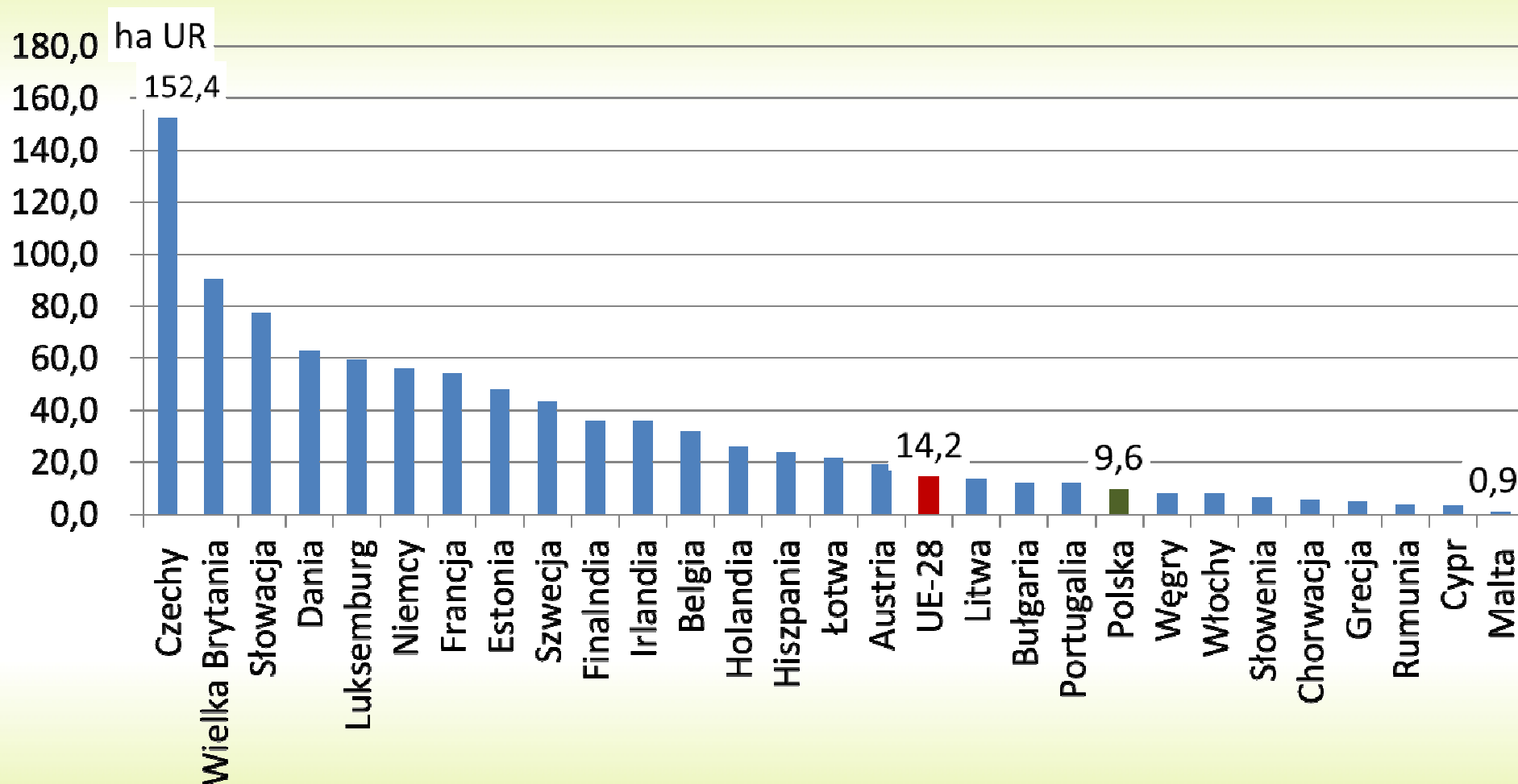

Źródło: Runowski 2014

Poziom mechanizacji a powierzchnia UR na 1 zatrudnionego

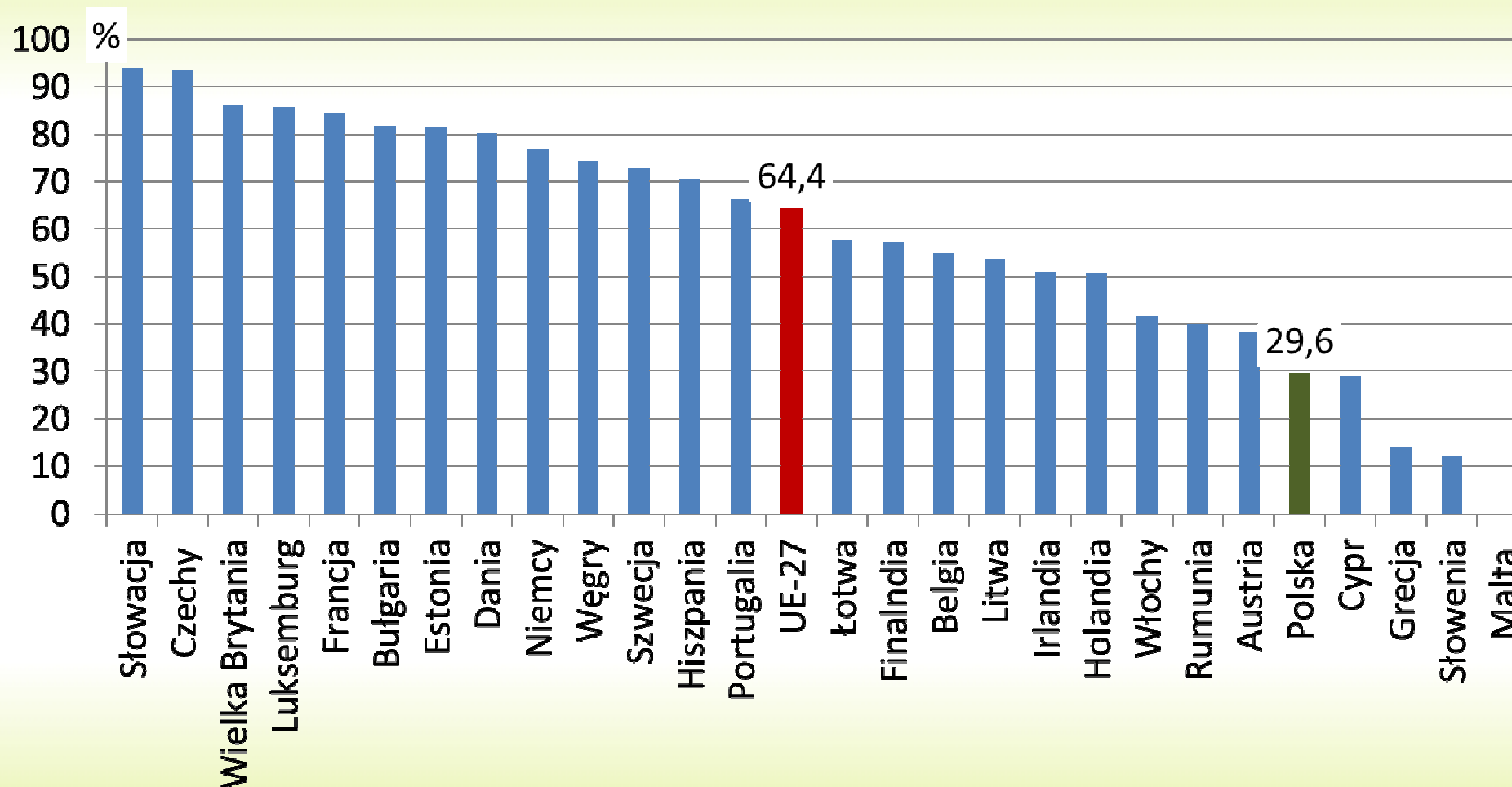

Średnia powierzchnia gospodarstwa w krajach UE w 2010 r.

Źródło: Matyka na podstawie danych EUROSTAT.

Udział UR w gospodarstwach o powierzchni ≥ 50 ha w krajach UE w 2010 r.

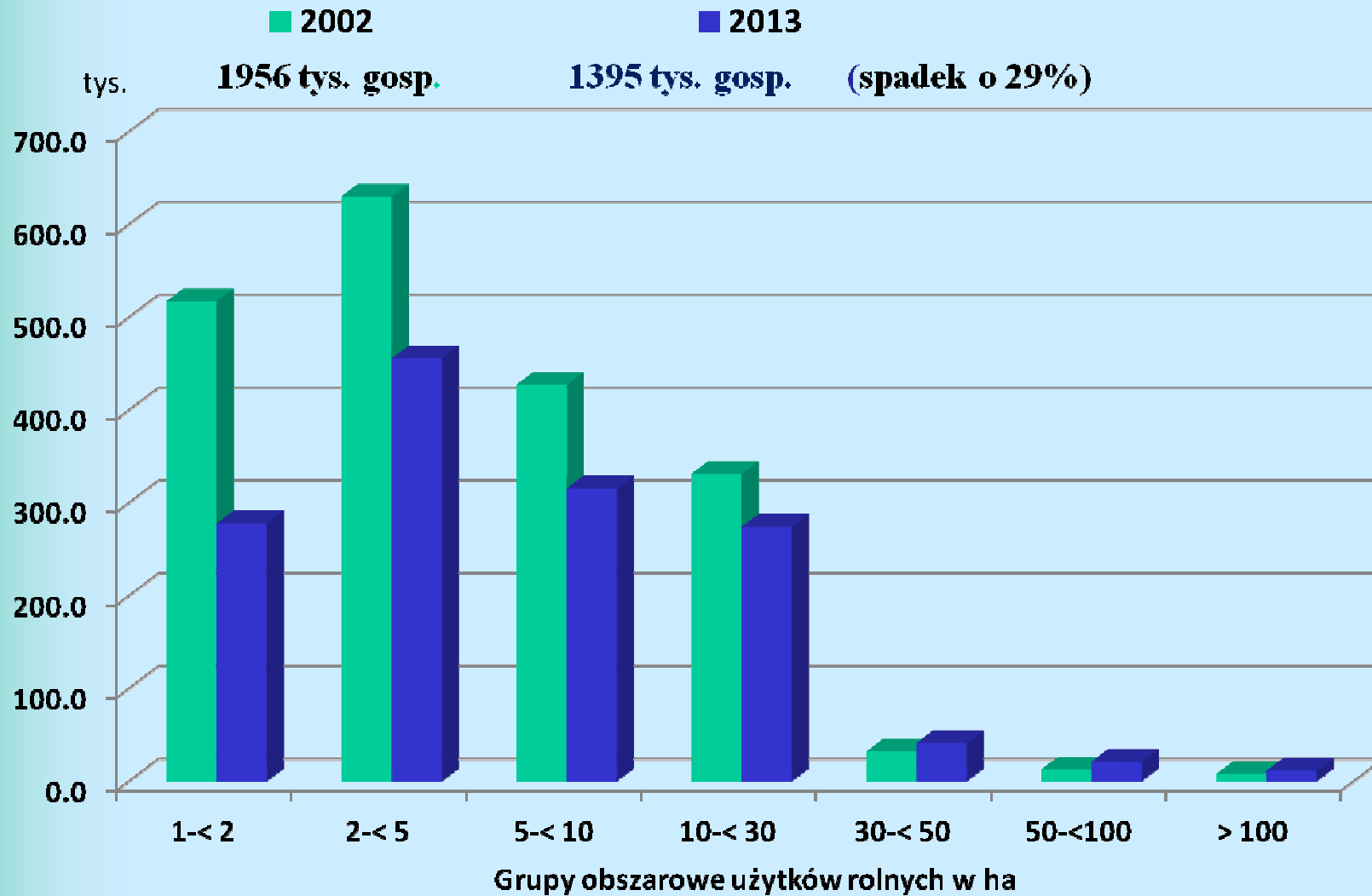
Źródło: Matyka na podstawie danych EUROSTAT.

Użytki rolne (%) w gospodarstwach o różnej powierzchni w wybranych krajach UE -2010

Kraj	UR (%) w gosp. o powierzchni				Powierz. gospod. (ha UR)	Gospod. razem (tys.)
	0-10	10-20	20-50	>50		
Polska	30	21	19	30	9,6	1 507
Czechy	1	2	4	94	152	23
Austria	11	16	35	38	19	150
Dania	2	4	11	87	66	42
Francja	2	3	11	87	57	516
Holandia	6	8	34	51	26	30
Niemcy	2	6	15	77	56	299
Włochy	24	13	21	42	8	1 621
Rumunia	39	4	4	53	3,7	3 859
UE - 27	12	7	14	66	15	11 972

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Eurostatu

Zmiany liczby gospodarstw* w Polsce

* - dotyczy gospodarstw powyżej 1 ha UR

Źródło: Kopiński na podstawie danych GUS

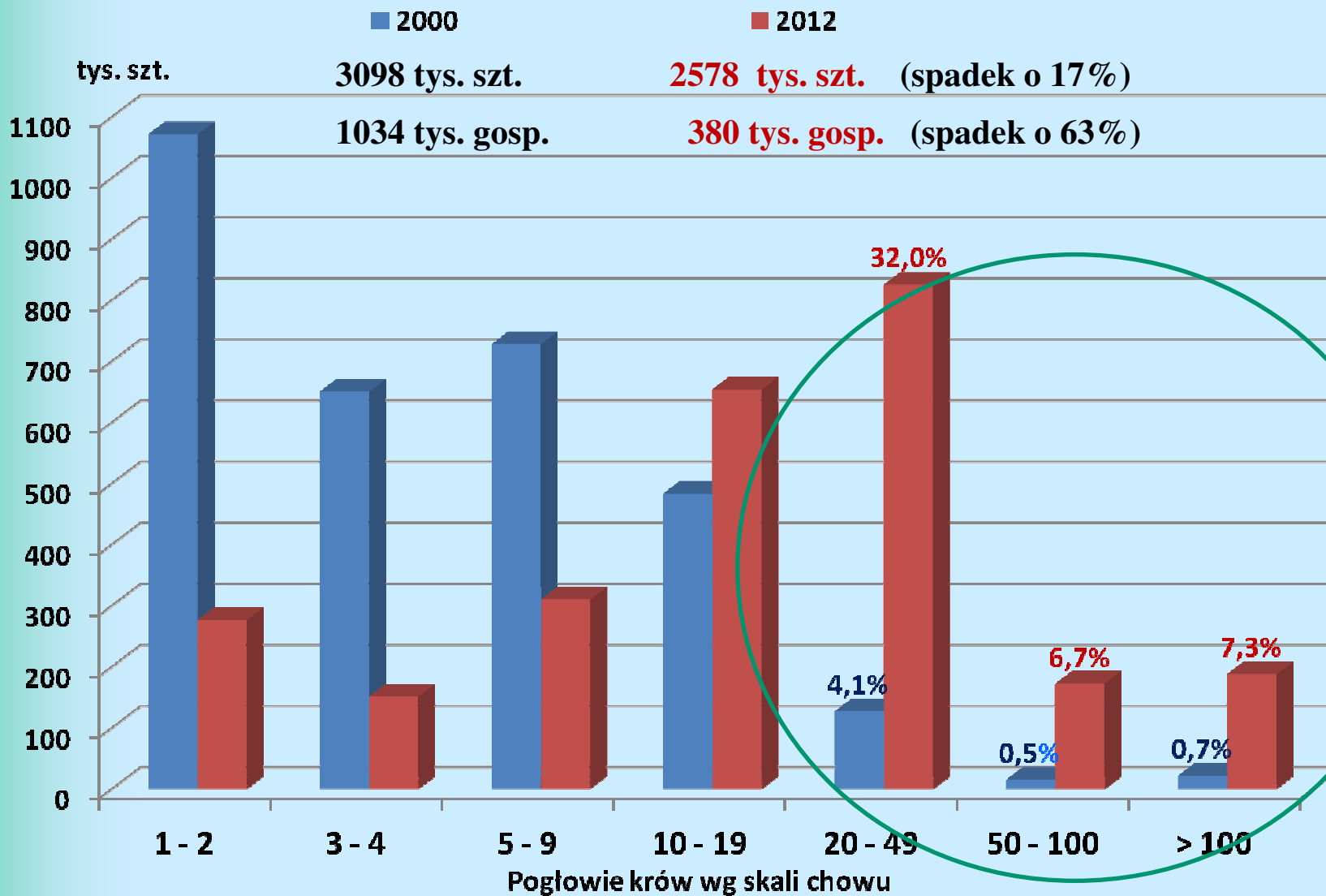
Koncentracja chowu krów w wybranych krajach UE -2010

Kraj	Krowy (%) w stadach				Gospodar. z krowami (%)
	20 - 29	30 - 49	50 - 99	+100	
Polska	16	13	6	7	28
Czechy	1	2	5	90	14
Dania	1	5	18	75	12
Francja	6	30	50	11	16
Holandia	2	9	49	40	27
Niemcy	9	18	32	33	30
Rumunia	2	1	2	2	26
UE – 15	7	18	35	33	7
UE – 12	9	8	5	19	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTATU

Koncentracja chowu krów w Polsce

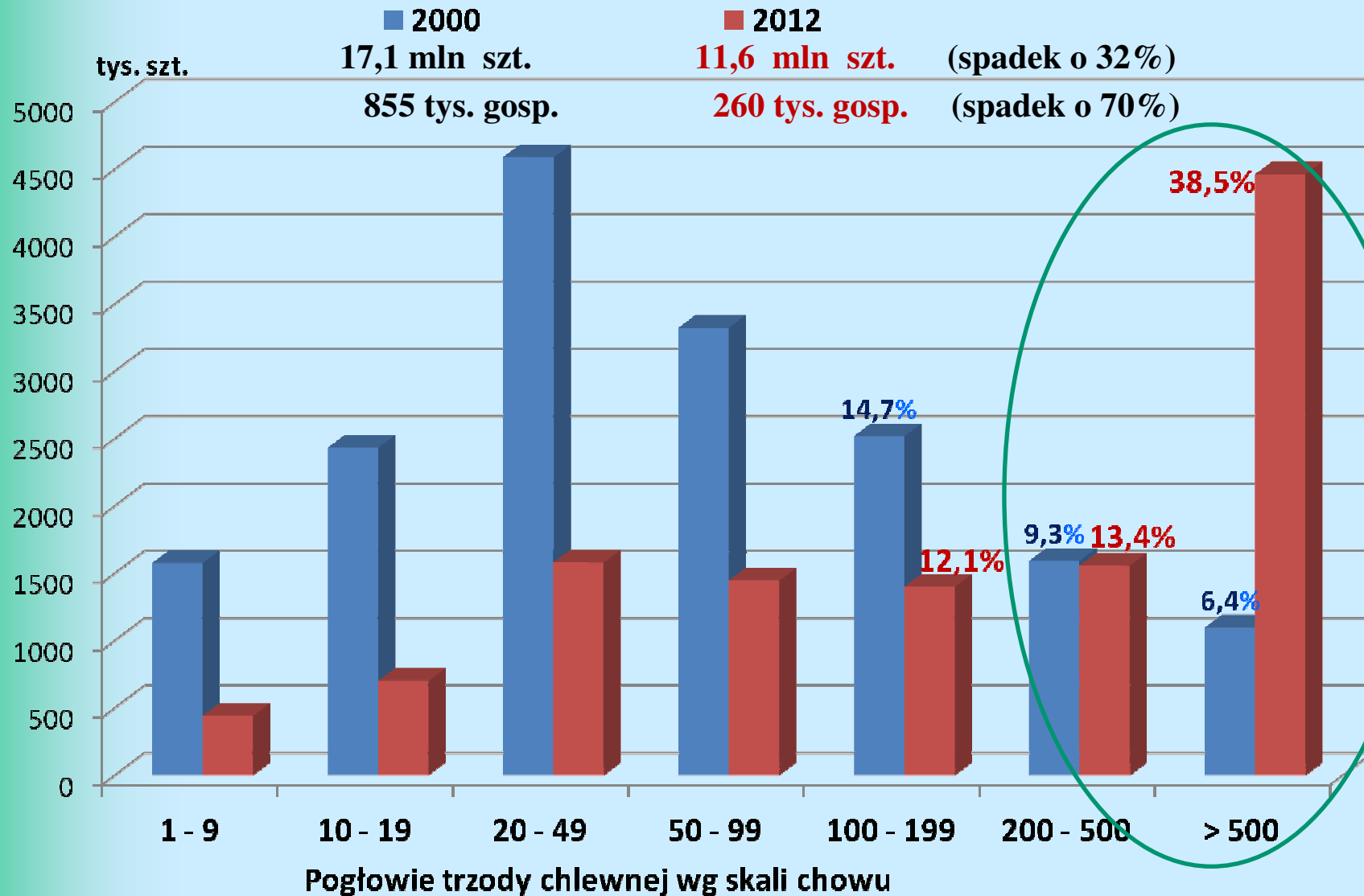

Koncentracja chowu trzody chlewnej w wybranych krajach UE -2010

Kraj	Trzoda chlewna – % w stadach				Gospodar. z trzodą (%)
	100 -199	200-399	400-999	+1000	
Polska	13	11	11	25	26
Czechy	1	2	6	88	17
Dania	1	1	6	92	16
Francja	1	4	17	77	5
Holandia	1	2	9	88	10
Niemcy	3	6	25	64	20
Rumunia	0,5	0,5	1	26	43
UE – 15	2	4	16	77	6
UE – 12	8	7	7	40	29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTATU

Koncentracja chowu trzody chlewnej w Polsce

Udział gospodarstw bez produkcji zwierzęcej w grupach obszarowych (PSR 2010)

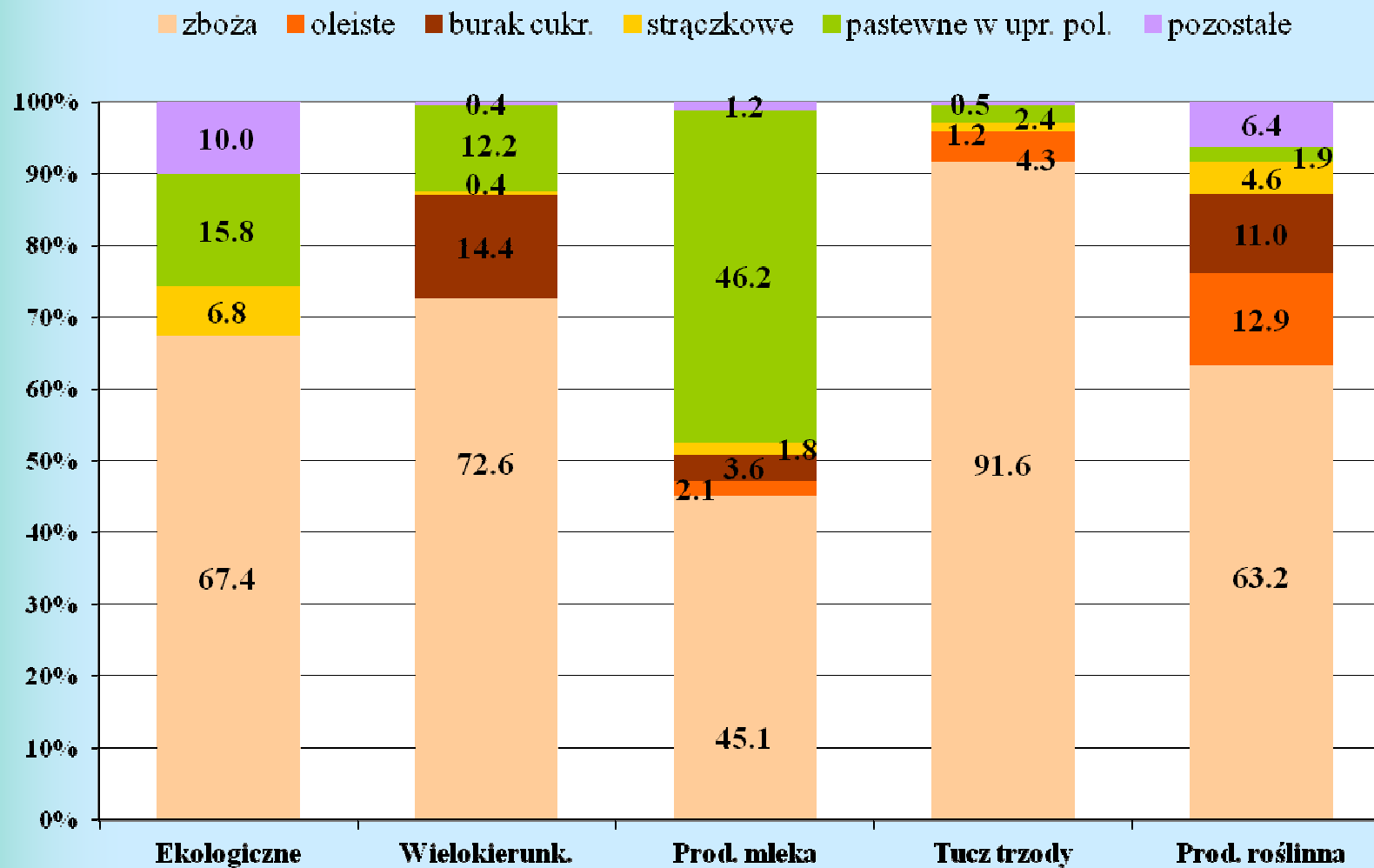
UR w ha	Gosp. bez produkcji zwierzęcej %	Średnio DJP/ha UR	UR Mln ha
1 – 3	60	0,46	0,96
3 - 5	44	0,50	1,08
5 – 10	32	0,61	2,47
10 – 15	21	0,80	1,84
15 – 20	17	0,92	1,24
20 - 30	20	0,94	1,48
30 - 50	35	0,87	1,35
50 - 100	45	0,65	1,16
Pow. 100	55	0,19	3,26
Ogółem	42	0,63	15,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTATU

Charakterystyka analizowanych gospodarstw (2011- 2014)

Wyszcz.	Wielokierunkowe		Mleczne	Trzodowe	Roślinne
	ekolog.	tradycyj.			
Liczba gosp.	4	3	15	7	16
Powierzchnia (ha UR)	26	42	31	40	60
Udział TUZ (%)	37	10	23	7	3
Wskaźnik bonitacji	0,75	0,97	0,83	0,83	0,99
Wielkość ekonom. (ESU)	14	42	43	53	55
Zatrudn.AWU/100 ha	6,8	6,1	7,3	5,9	3,5
Zwierzęta DJP/ha UR	0,55	0,56	1,35	1,57	0,10

Struktura zasiewów na GO (%) gospodarstw współpracujących z IUNG-PIB, średnio w latach 2011-2014

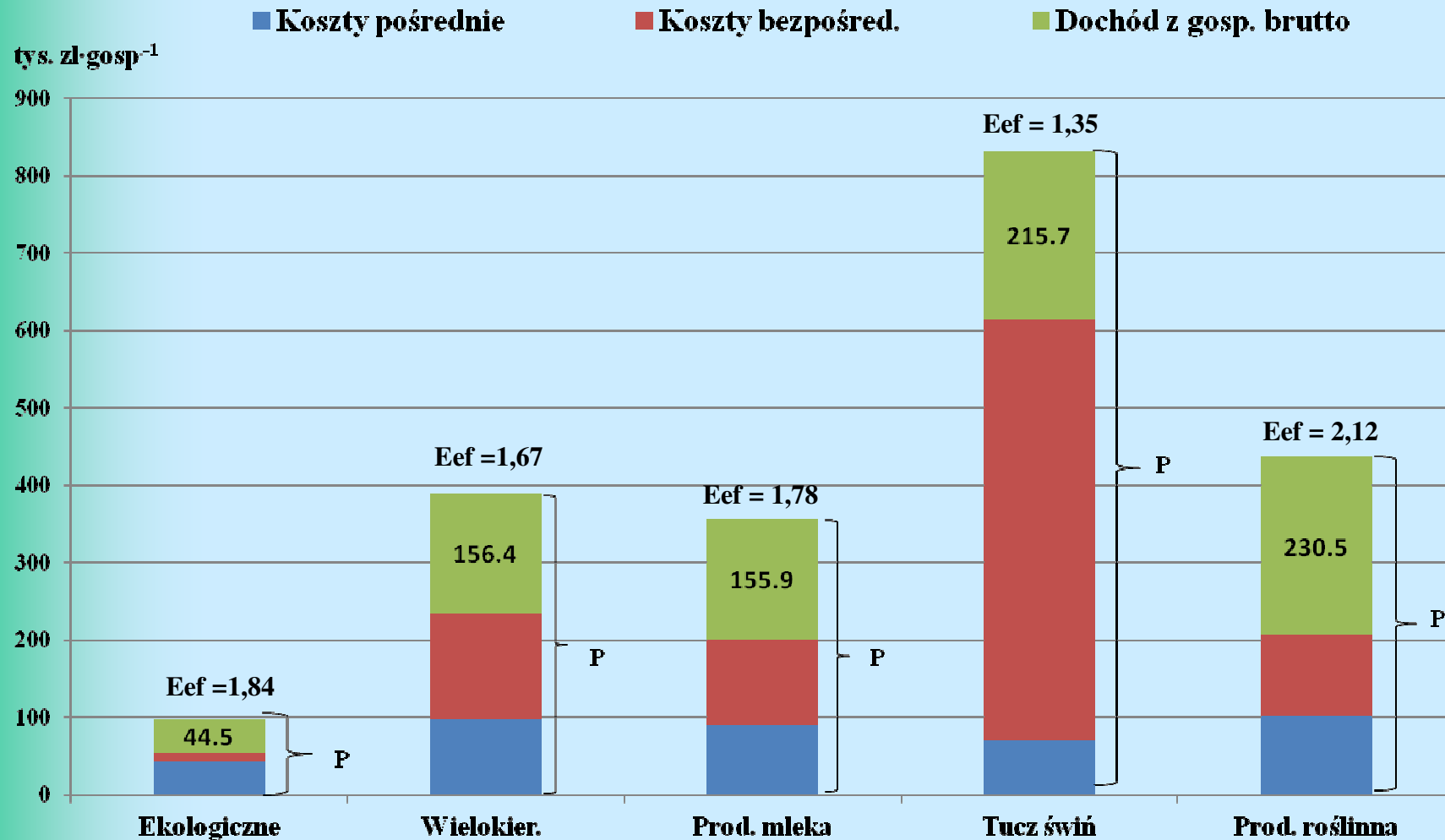

Intensywność produkcji (2011- 2014)

Wyszcz.	Wielokierunkowe		Mleczne	Trzodowe	Roślinne
	ekolog.	tradycyj.			
Nawożenie kg/ha UR - N	0	130	131	86	117
P ₂ O ₅	0	60	29	16	44
K ₂ O	0	120	39	23	72
Pestycydy zł/ha UR	14	521	195	296	459
Wyd. jedn. zboż. /ha UR	22	74	50	47	69
Koszty bezp. tys. zł /ha	0,4	3,2	3,5	13,6	1,8
Sprzedaż p. rośl. tys. zł.ha	0,4	3,5	0,7	0,4	5,0
Sprzedaż p. zw. tys. zł.ha	1,0	3,7	8,3	19,0	0,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Eurostatu

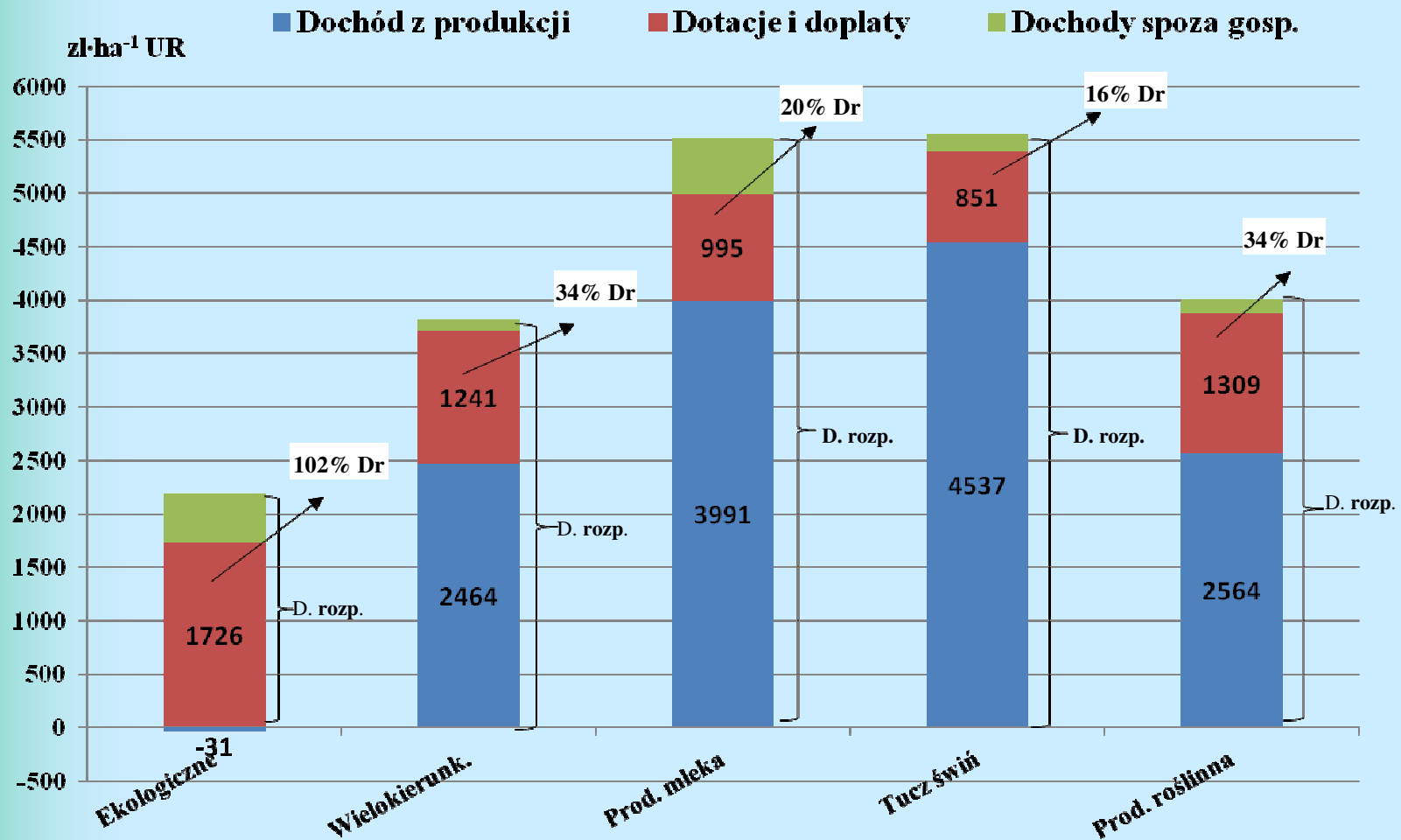
Wyniki ekonomiczne badanych gospodarstw współpracujących z IUNG-PIB w latach w latach 2011-2014

Objaśnienia: efektywność ekonomiczna (Eef) = przychody (P) / nakłady (N)

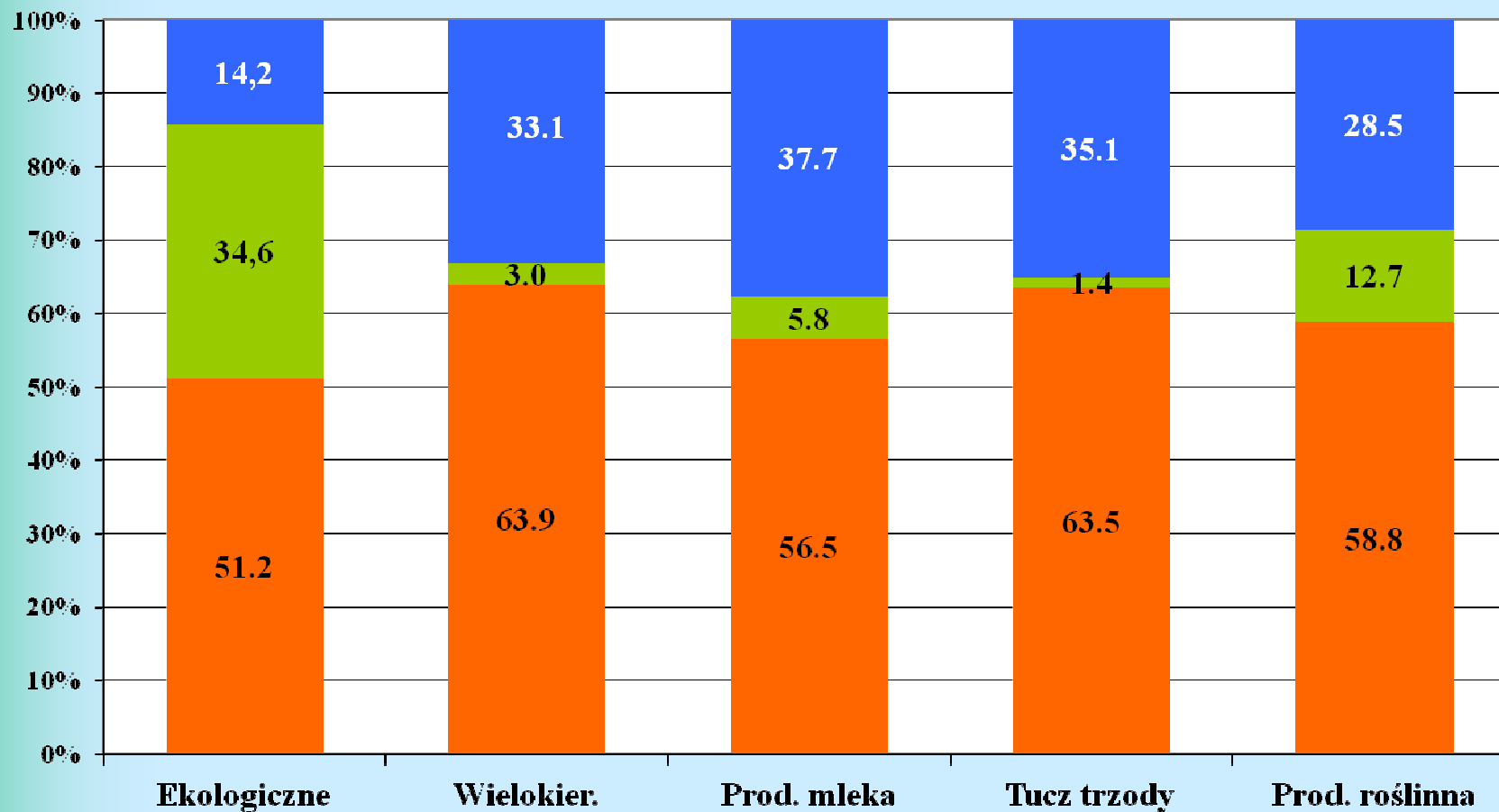
Wartość dochodu rozporządzalnego według źródeł uzyskania oraz udział dopłat i dotacji w dochodzie rolniczym (%) wybranych gospodarstw współpracujących z IUNG-PIB w latach w latach 2011-2014

Objaśnienia: dochód rozporządzalny (D. rozp.), udział dopłat i dotacji w dochodzie rolniczym (% Dr)

Struktura uzyskiwanych dopłat i dotacji (%) gospodarstw współpracujących z IUNG-PIB, średnio w latach 2011-2014

■ dopłaty bezp. i ONW
 ■ płatności ekolog. i rolno-środowiskowe
 ■ dotacje do inwestycji, zwrot VAT-u i akcyzy

Saldo bilansu NPK (2011- 2014)

Wyszcz.	Wielokierunkowe		Mleczne	Trzodowe	Roślinne
	ekolog.	tradycyj.			
Saldo bilansu kg/ha UR :	-3 -12 do +13	54 19 do 75	84 -22 do 147	159 52 do 167	63 14 do 124
N					
P	- 6 - 3,7 - 8,5	7 0,6 -14,6	3 -9,5 – 10,7	29 3,3 – 40,7	1 -10,6 – 13,1
K	-23 -10,7 - -34,8	39 -1,4 – 88,0	20 -34,7 – 49,7	84 16,3 – 110,6	13 -23,2 – 37,5

Saldo bilansu GSO gospodarstwa z produkcją polową (wg metody VDLUFA 2014)

Wyszcz.	Gospodarstwo		
	A	B	C
Strukt. Zasiew. (%) - kłosowe	74	63	46
- kukurydza	0	20	32
- rzepak	17	10	12
- brak c.	0	0	10
- ziemniak	6	3	0
- międzypl. ścier.	5	3	0
- międzypl. oz.	0	0	8
Wyd. jedn. zboż. /ha	45	52	72
Degradacja GSO – kg/ha/rok	419	488	670
Słoma na przyoranie t/ha	4,2	4,9	6,7

Saldo bilansu GSO w gospodarstwach z produkcją zwierzęcą

Wyszcz.	Eko.	Wielokier.	Mleczne	Trzodowe
GO (ha)	25	24	25	36
TUZ (ha)	15	8	12	2
Strukt. Zasiew. (%) - kłosowe	67	79	45	92
- kurydza kisz.	-	-	35	-
- pastewne wiel.	17	6	27	-
- brak c.	-	7	-	-
- ziemniak	6	2	1	1
- strączkowe	10	4	0	7
Degradacja GSO – kg/ha/rok	-176	-371	-225	-367
Zwierzeta DJP /ha UR	0,60	0,85	1,01	1,46
Prod. obornika t/ha GO	9,6	11,5	15,0	15.5
Repr. GSO z obornika kg/ha	384	445	600	620
Saldo bilansu GSO kg/ha	208	74	375	253

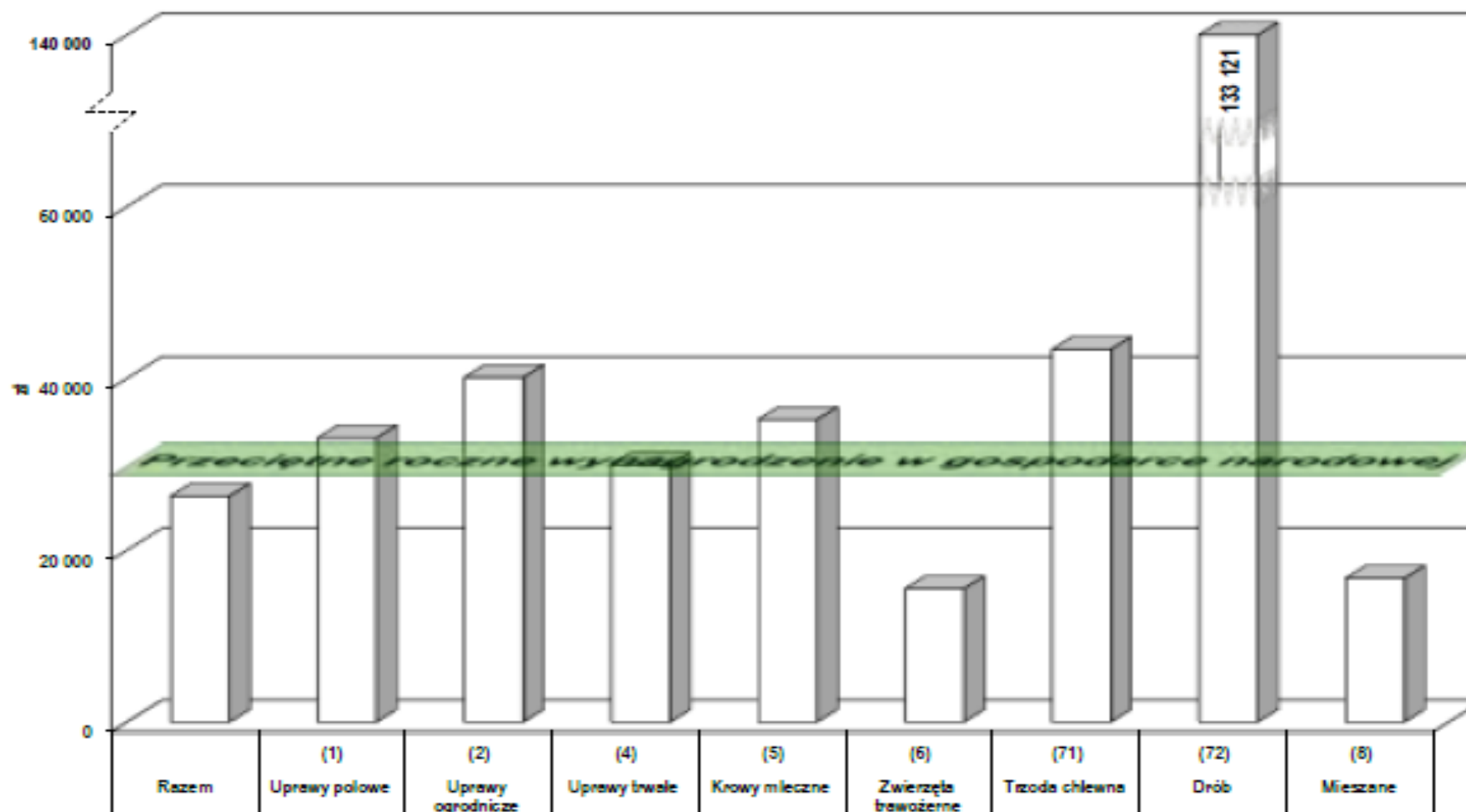
Gospodarstwa FADN 2013 cd.

Wyszcz.	Dominujące typy gospodarstw				
	roślinne	mleczne	trzodowe	drob.	mieszane
Koszty bezp. tys. zł/ha	1,7	2,7	8,4	32,8	3,1
Koszty bezp. produkcji roślinnej zł/ha, w tym:	1 547	798	1 314	1 435	1 166
- nasiona	288	153	250	293	226
- nawozy	650	476	666	700	596
- pestycydy	362	90	242	265	226
Prod. rośl. tys. zł/ha	4,1	1,1	3,3	3,2	2,9
Prod. zwierz. tys. zł/ha	0,2	5,8	10,2	44,0	3,3
Udział dopłat w dochodzie z gospodarstwa (%)	80	40	35	15	96

Gospodarstwa FADN 2013

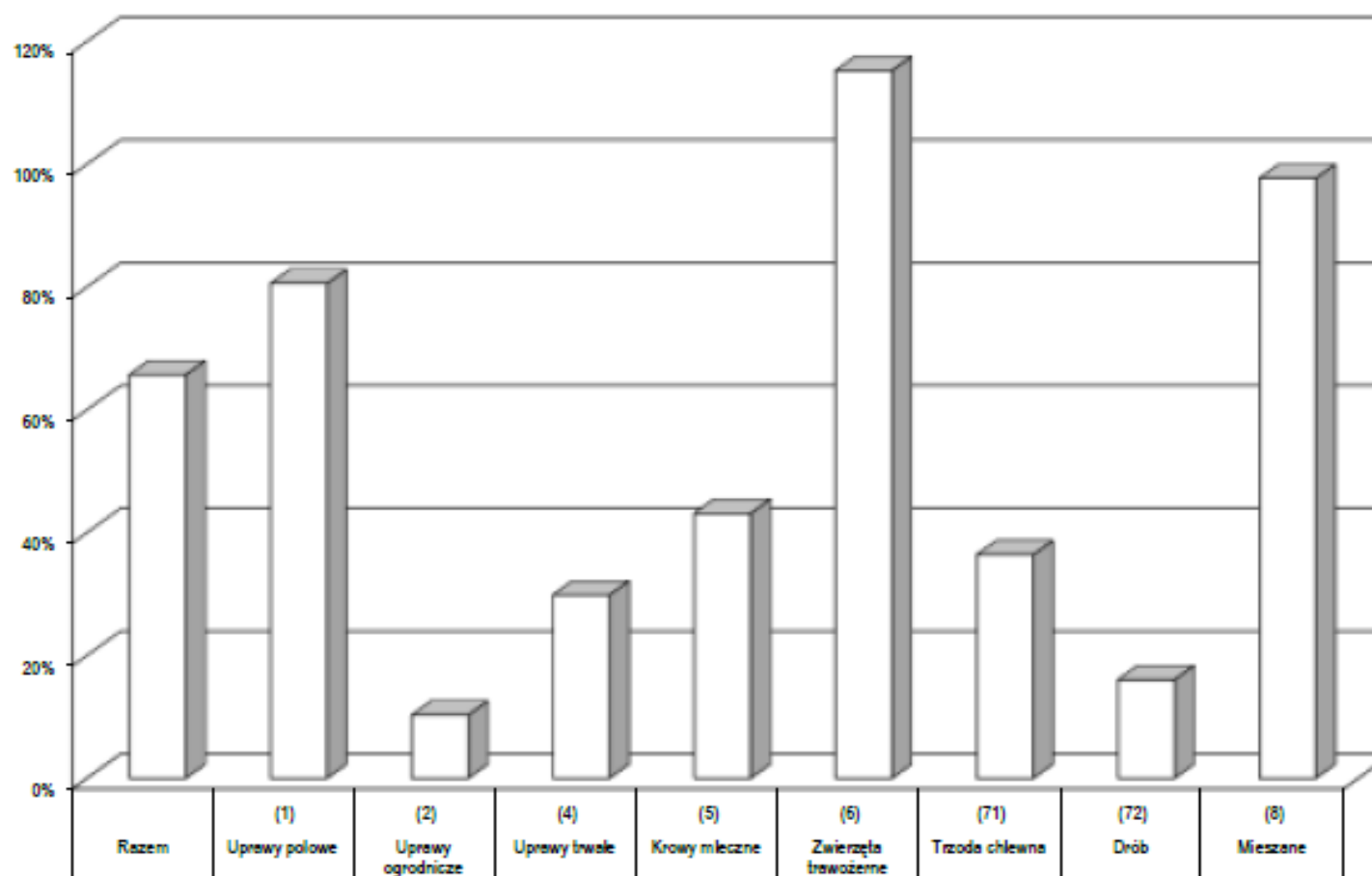
Wyszcz.	Dominujące typy gospodarstw				
	roślinne	mleczne	trzodowe	drob.	mieszane
Wielk. Gospod. ha UR ha/gospodarstwo	29,5	21,0	20,4	25,4	18,6
UR (%) w kraju	28,8	14,4	3,2	1,4	44,6
Zwierzęta – LU % w kraju	2,4	22,8	12,1	9,9	48,2
Zwierzęta LU/ha UR	0,05	1,1	2,6	5,1	0,8
Prod. rośl. tys. zł/ha	4,1	1,1	3,3	3,2	2,9
Prod. zwierz. tys. zł/ha	0,2	5,8	10,2	44,0	3,3
Koszty bezp. tys. zł/ha	1,7	2,7	8,4	32,8	3,1

Dochód z gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym wynagrodzeniem w gospodarce narodowej (2013)

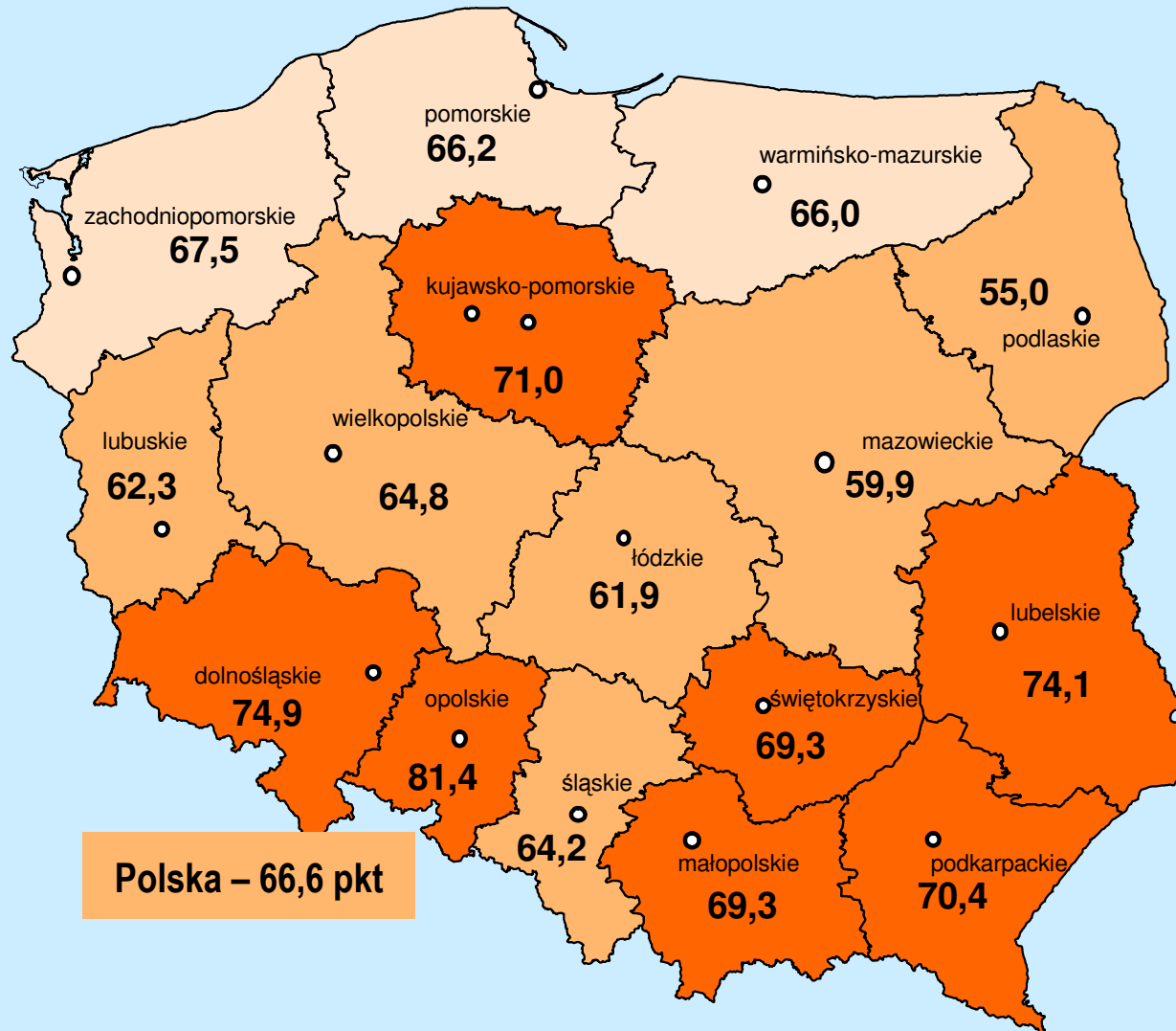

Wykres 2.1-24 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

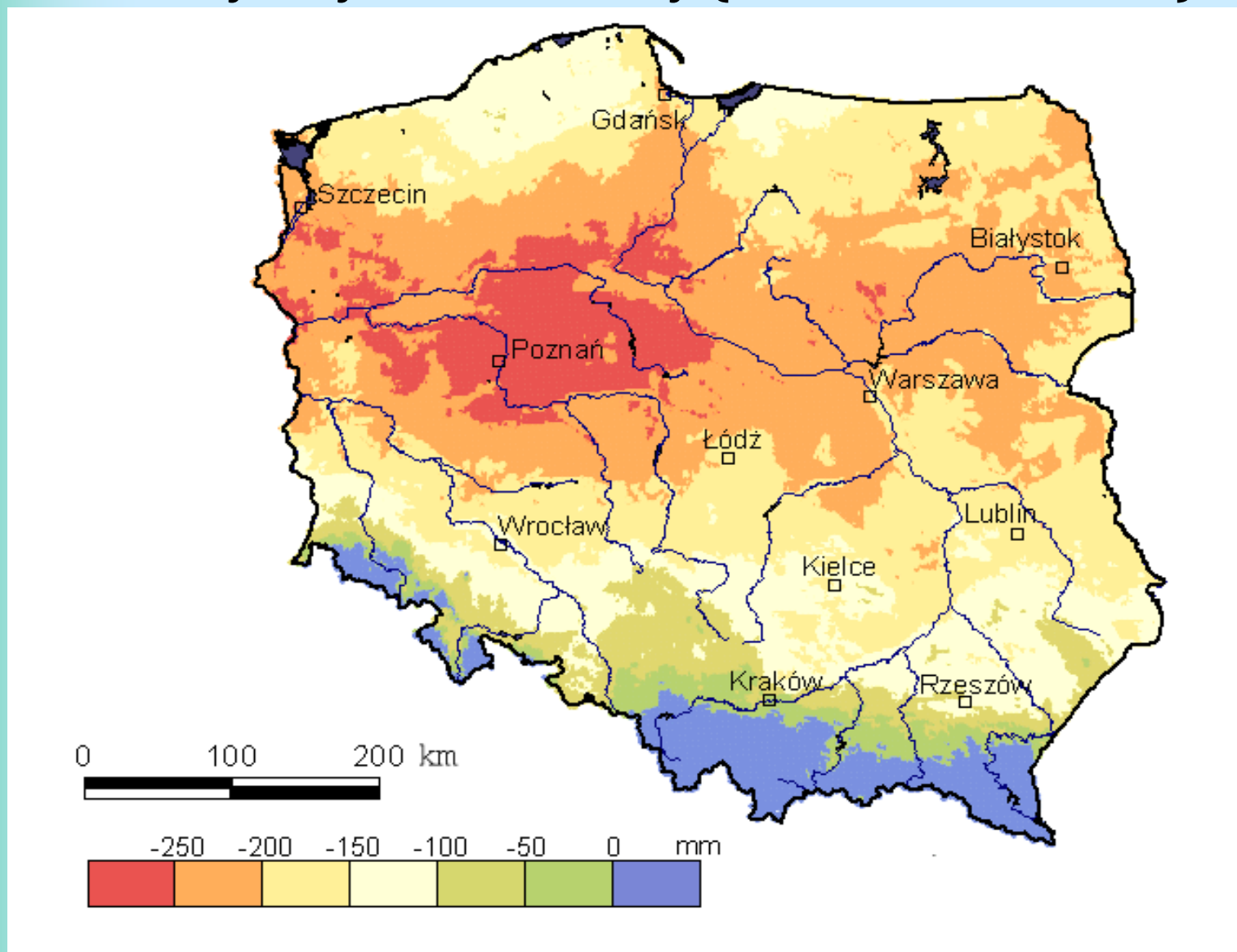

Pogłębiające się regionalne zróżnicowanie rolnictwa w Polsce w ostatnim okresie

Wskaźnik waloryzacji r.p.p. wg IUNG-PIB

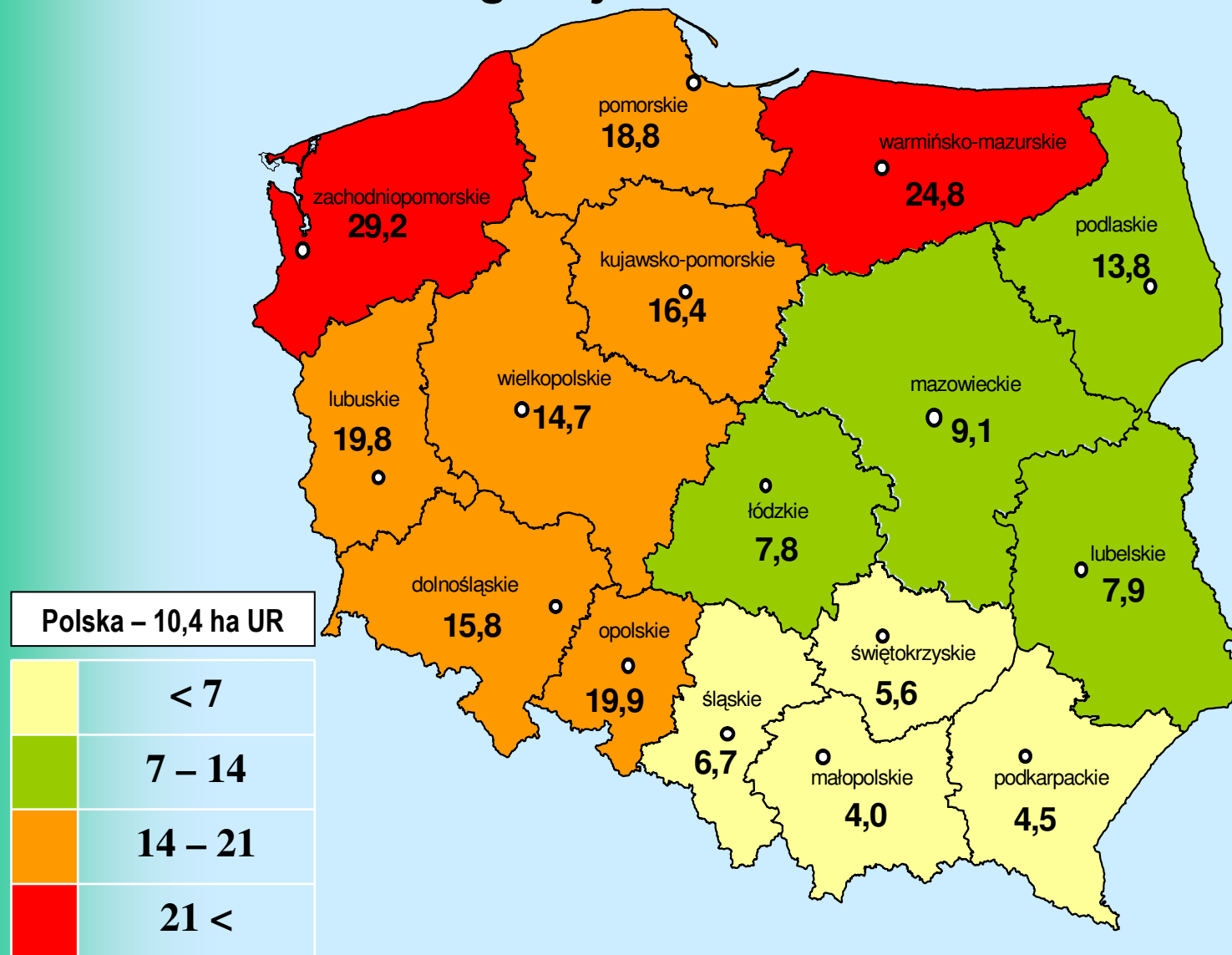

Klimatyczny bilans wodny (P - ETP od IV do IX)

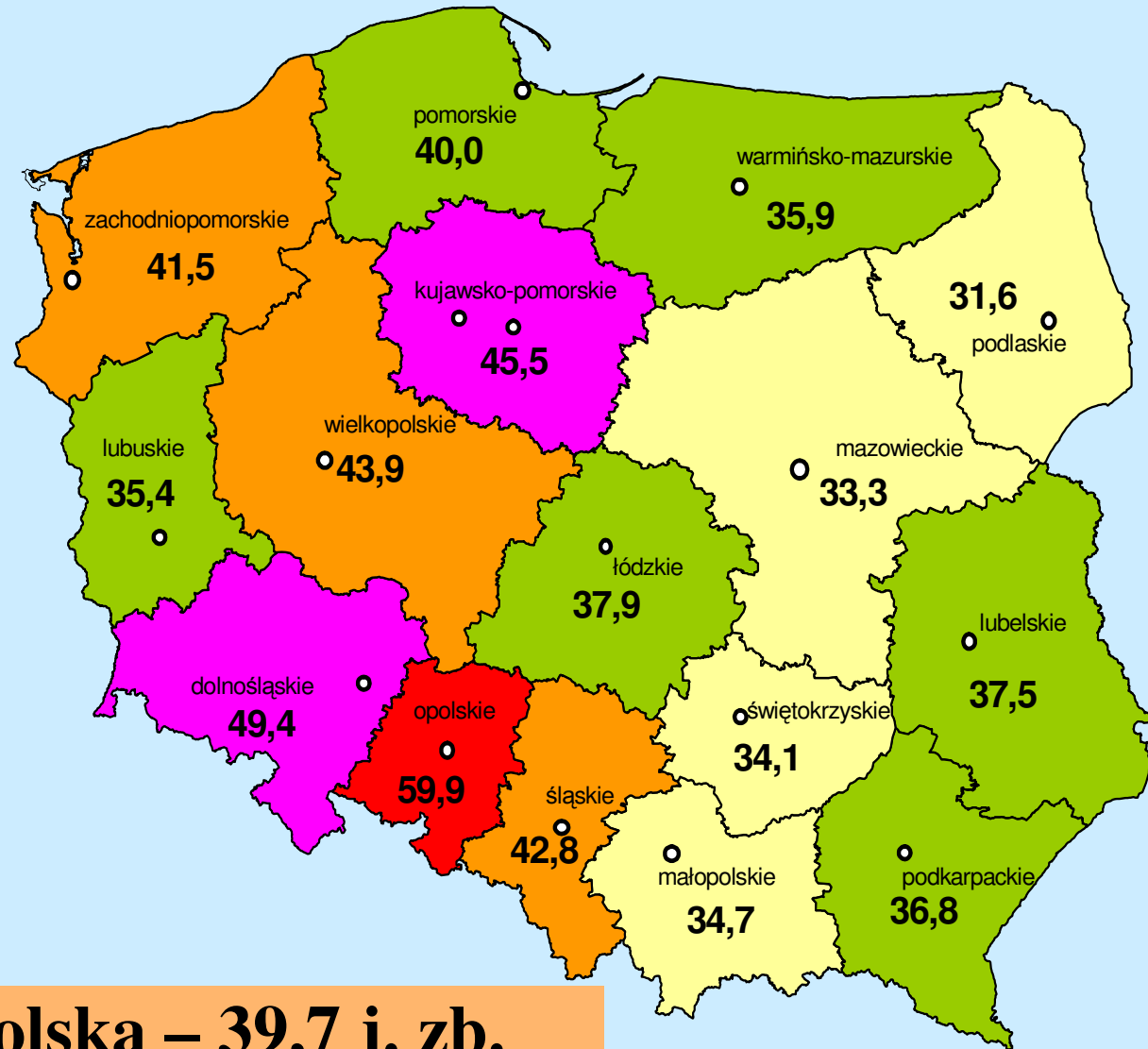

Źródło: Górski, Kozyra

Średnia powierzchnia gosp. w ha UR wg województw w 2013 r.

Globalna produkcja roślinna w j. zb.·ha⁻¹ wg województw (2010-2012)

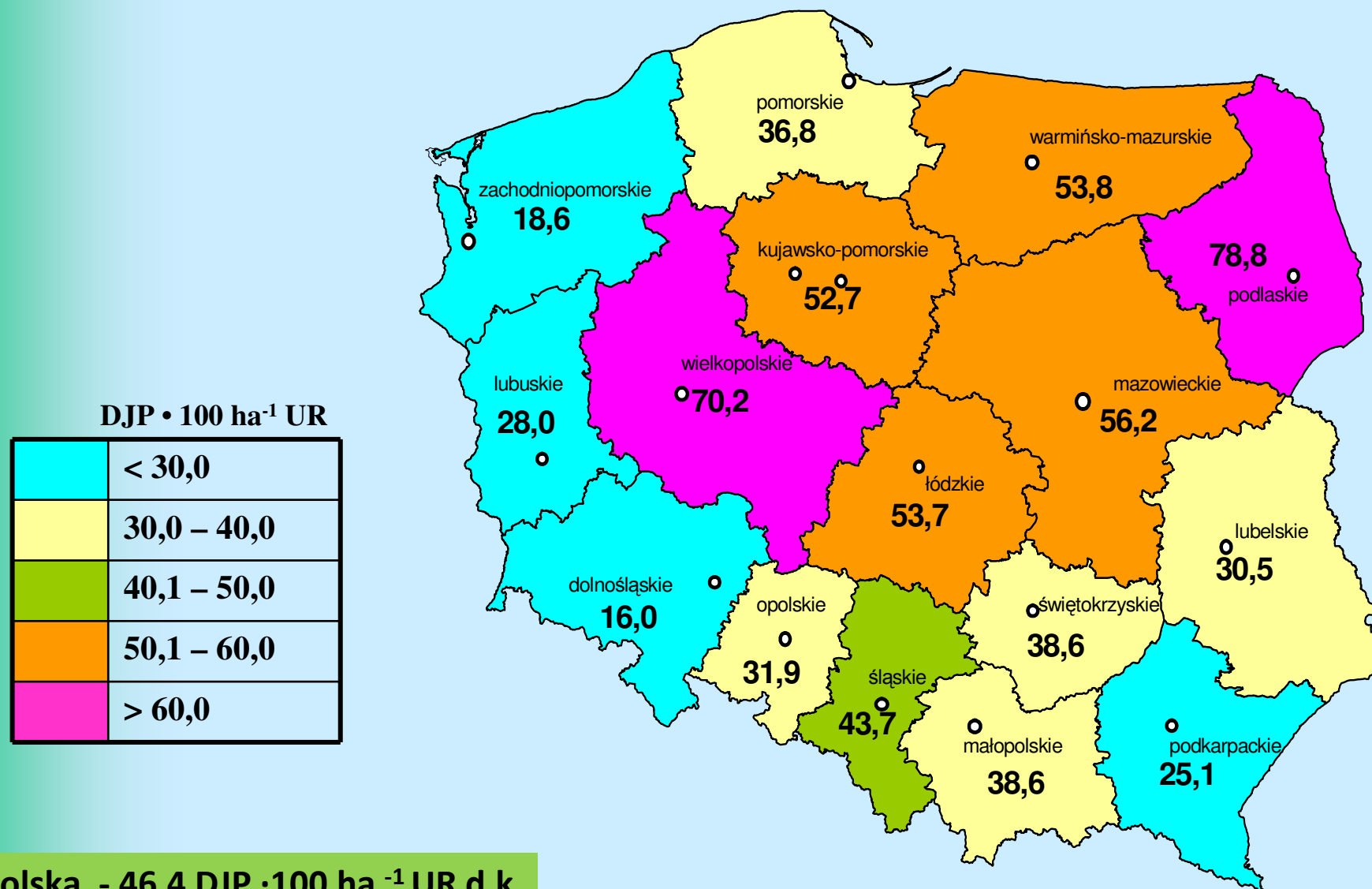
j. zb. · ha ⁻¹ UR	
	< 35,0
	35,0 – 40,0
	40,1 – 45,0
	45,1 – 50,0
	> 50,0

Polska – 39,7 j. zb.

·ha⁻¹ UR d.k.

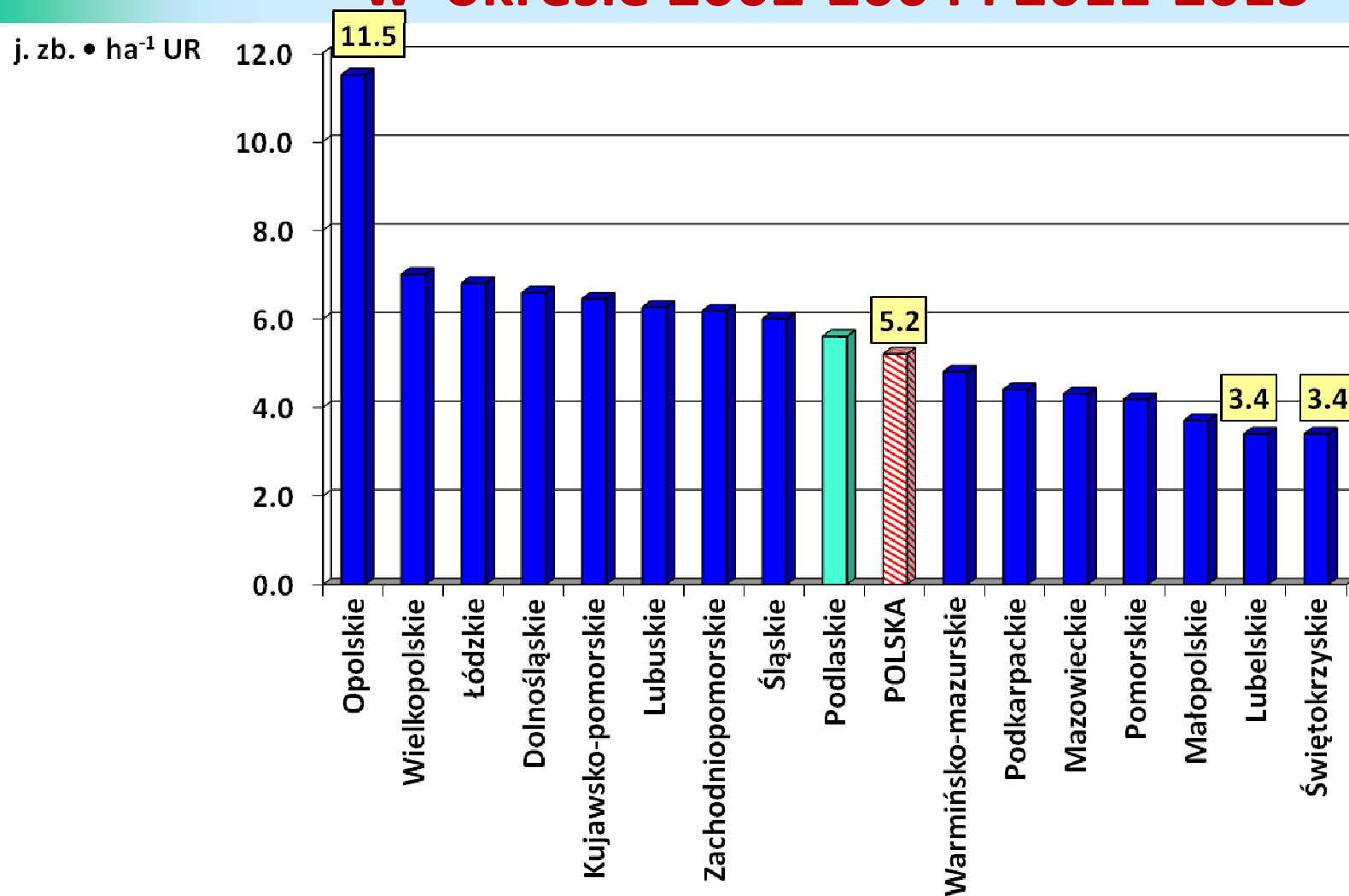
Źródło: Kopiński na podstawie danych GUS, 2015

Obsada zwierząt w DJP·100 ha UR wg województw (2011-2013)

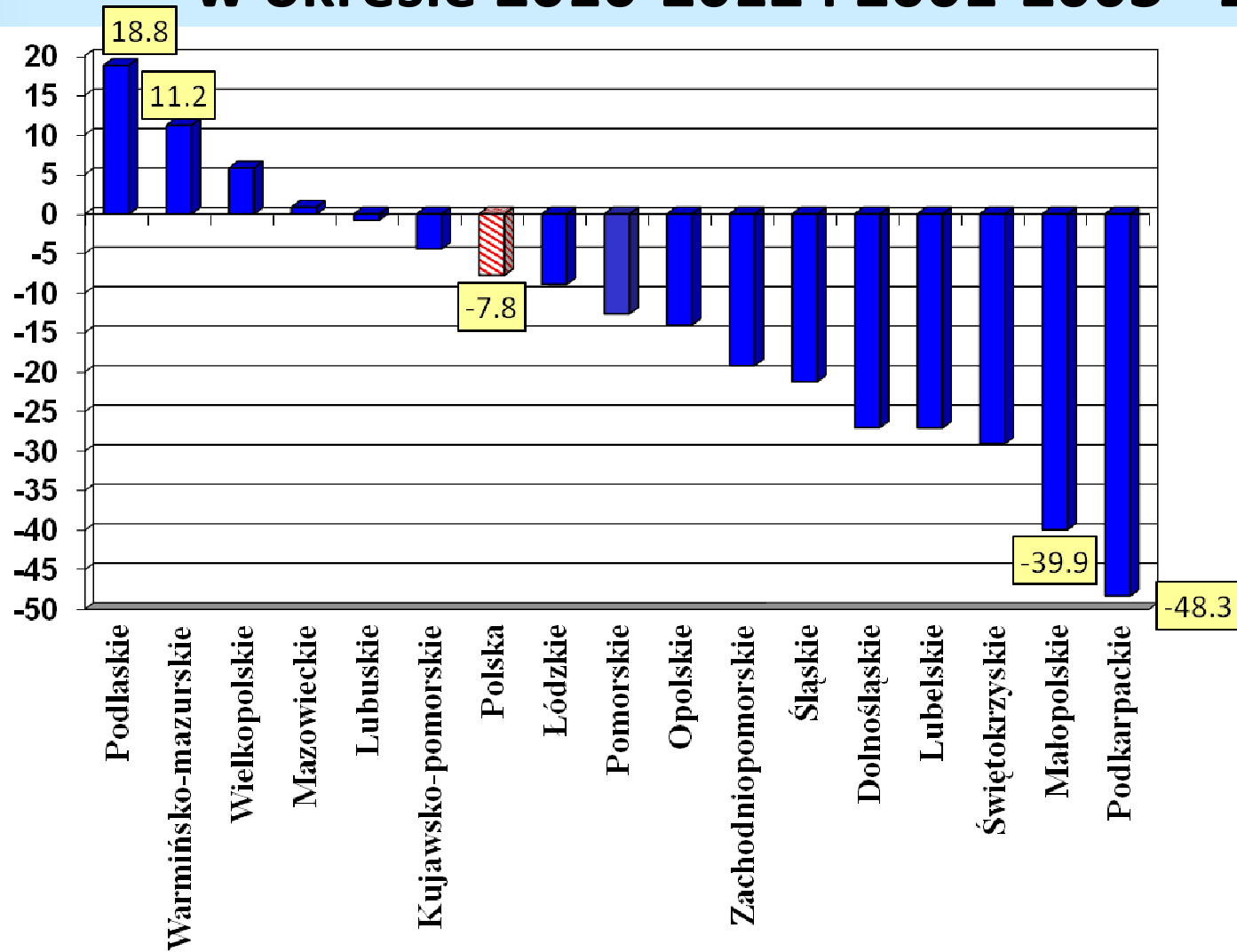
Polska - 46,4 DJP · 100 ha⁻¹ UR d.k.

Zmiany wydajności produkcji roślinnej w j. zb./ha UR w okresie 2002-2004 i 2011-2013

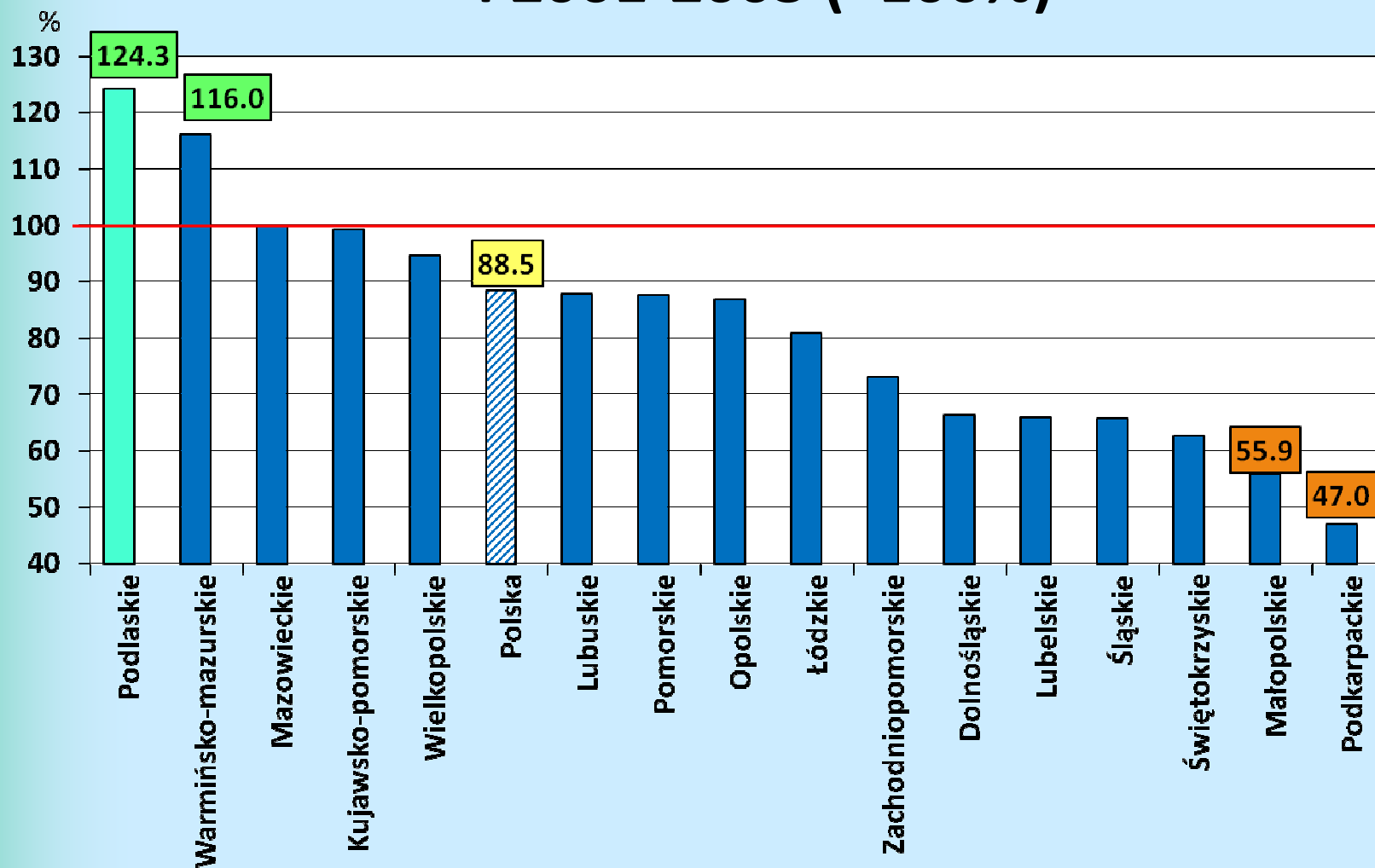

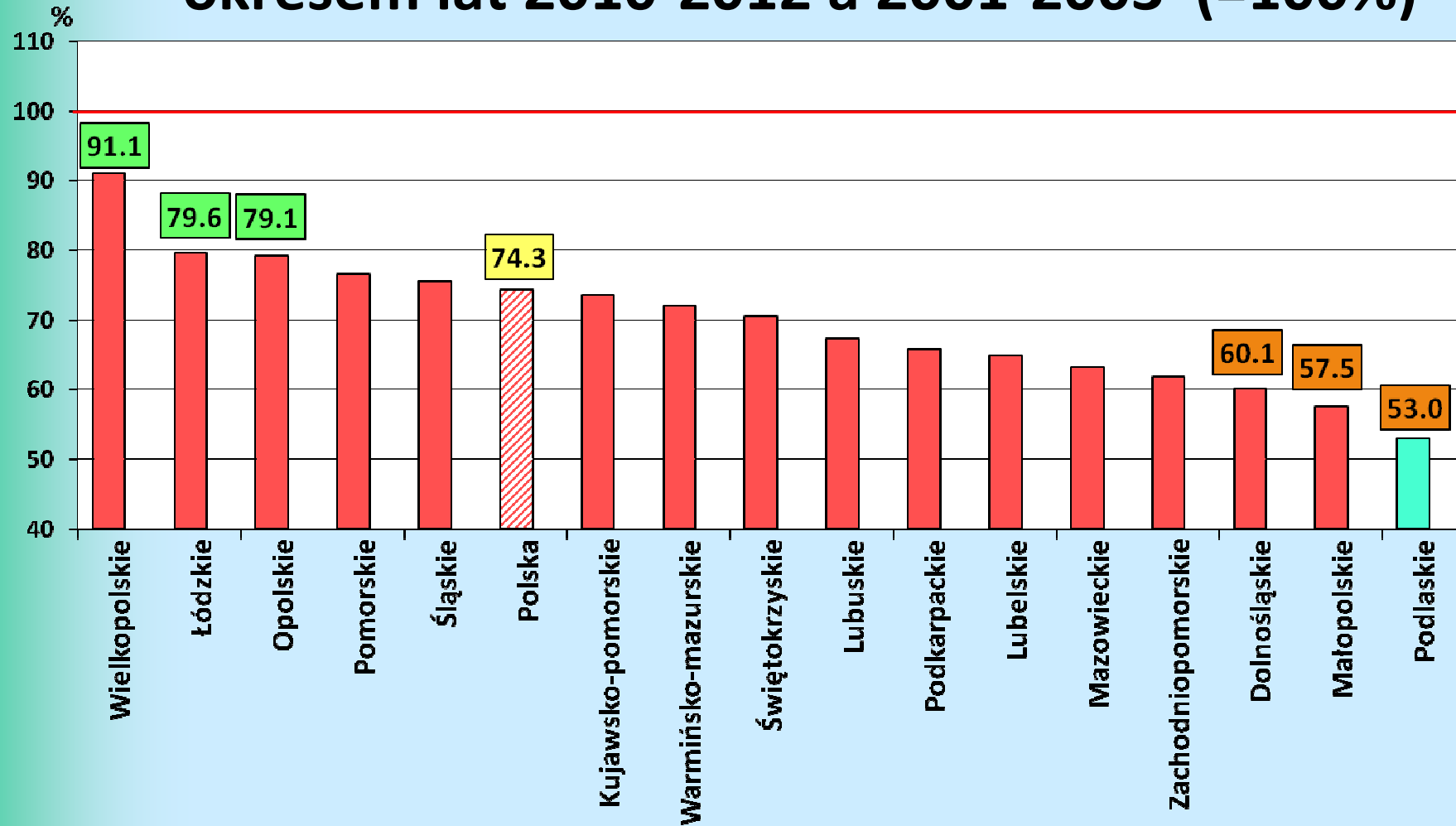
Zmiany pogłowia zwierząt (w % DJP) w okresie 2010-2012 i 2001-2003 =100%

Zmiany pogłowia krów (%) w okresie 2010-2012 i 2001-2003 (=100%)

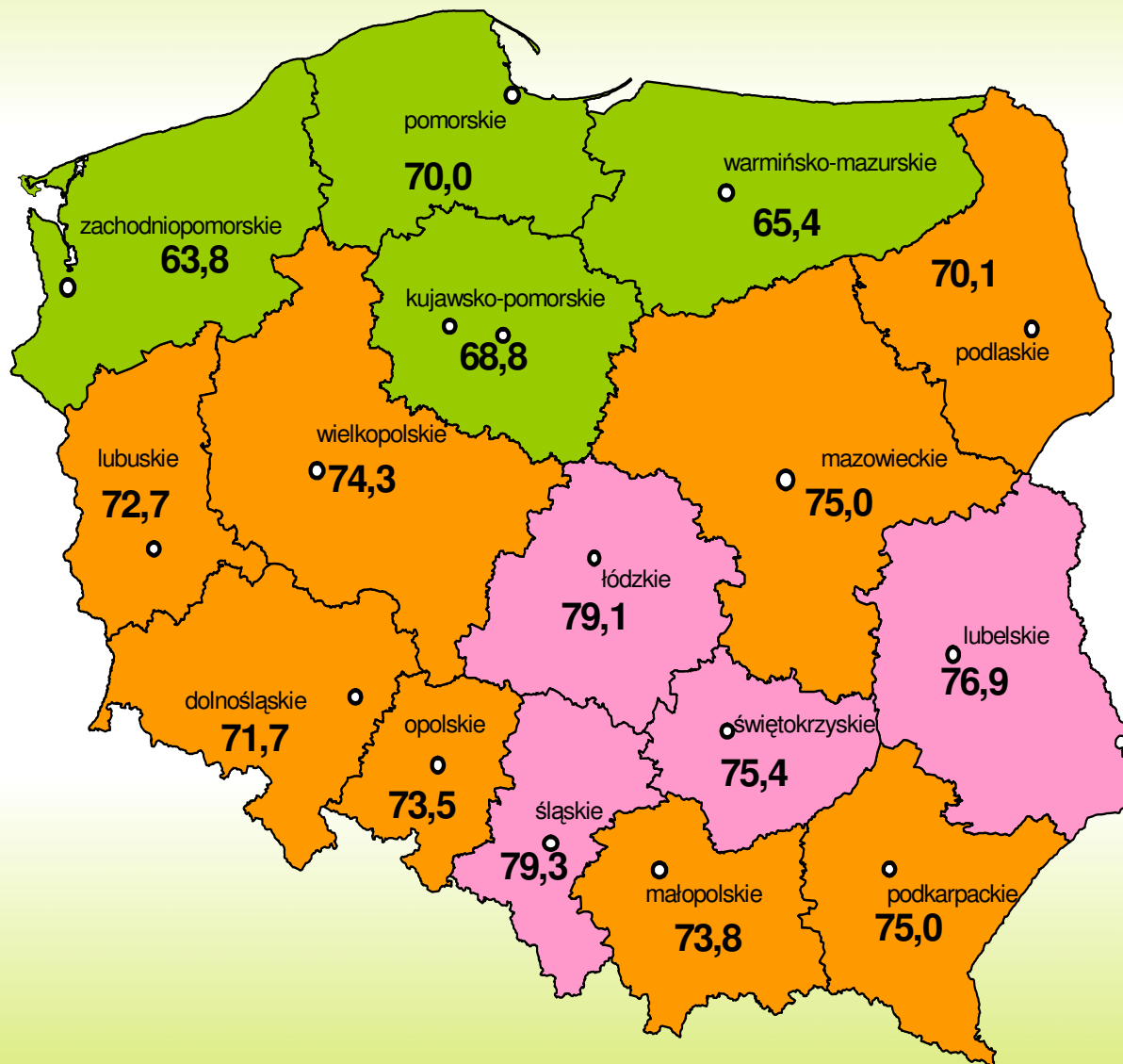
Zmiany pogłowia trzody chlewnej pomiędzy okresem lat 2010-2012 a 2001-2003 (=100%)

Udział zbóż w strukturze zasiewów (średnio 2012-2014)

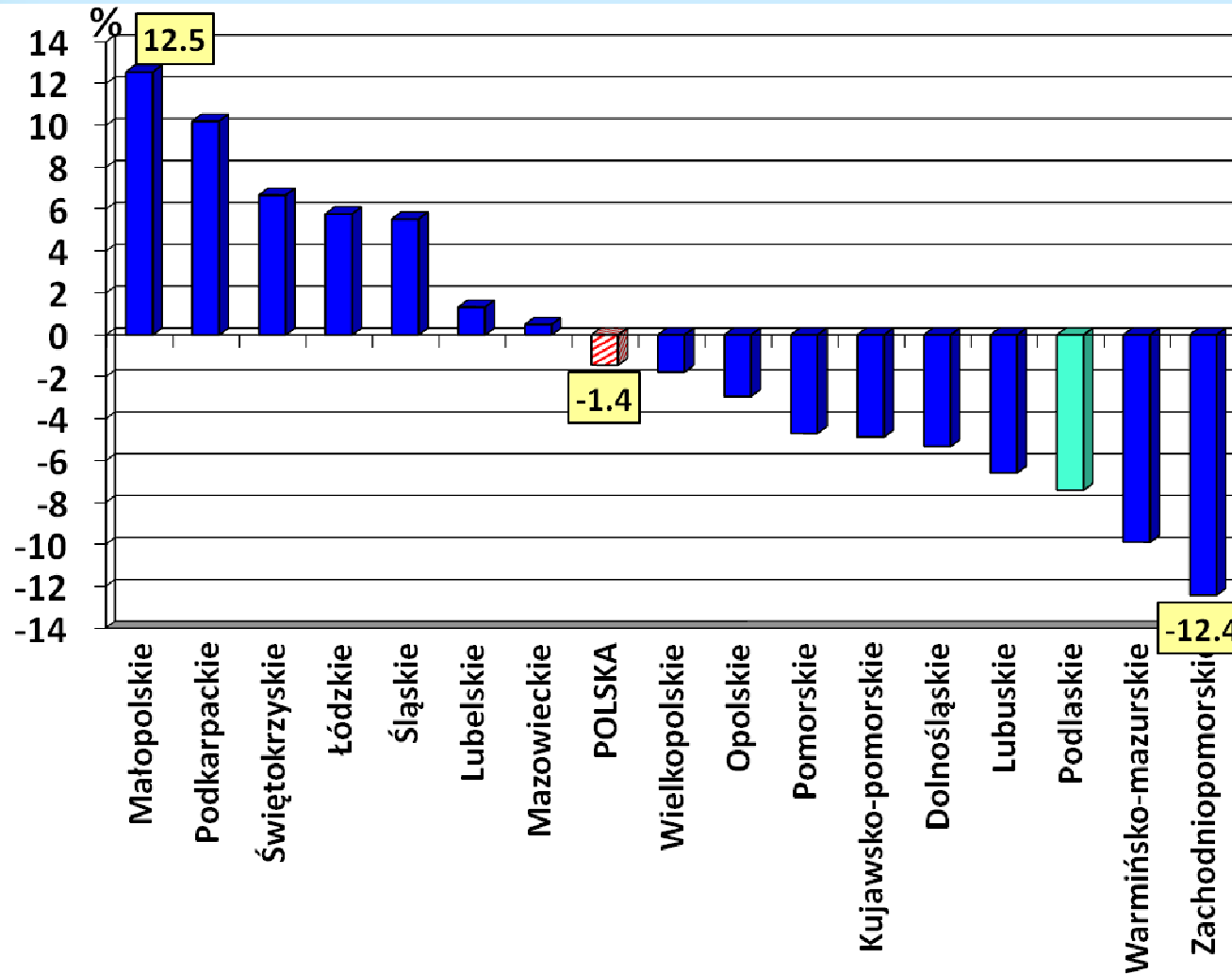
Polska – 72,8%

%	
	< 70,0
	70,1 – 75,0
	> 75,0

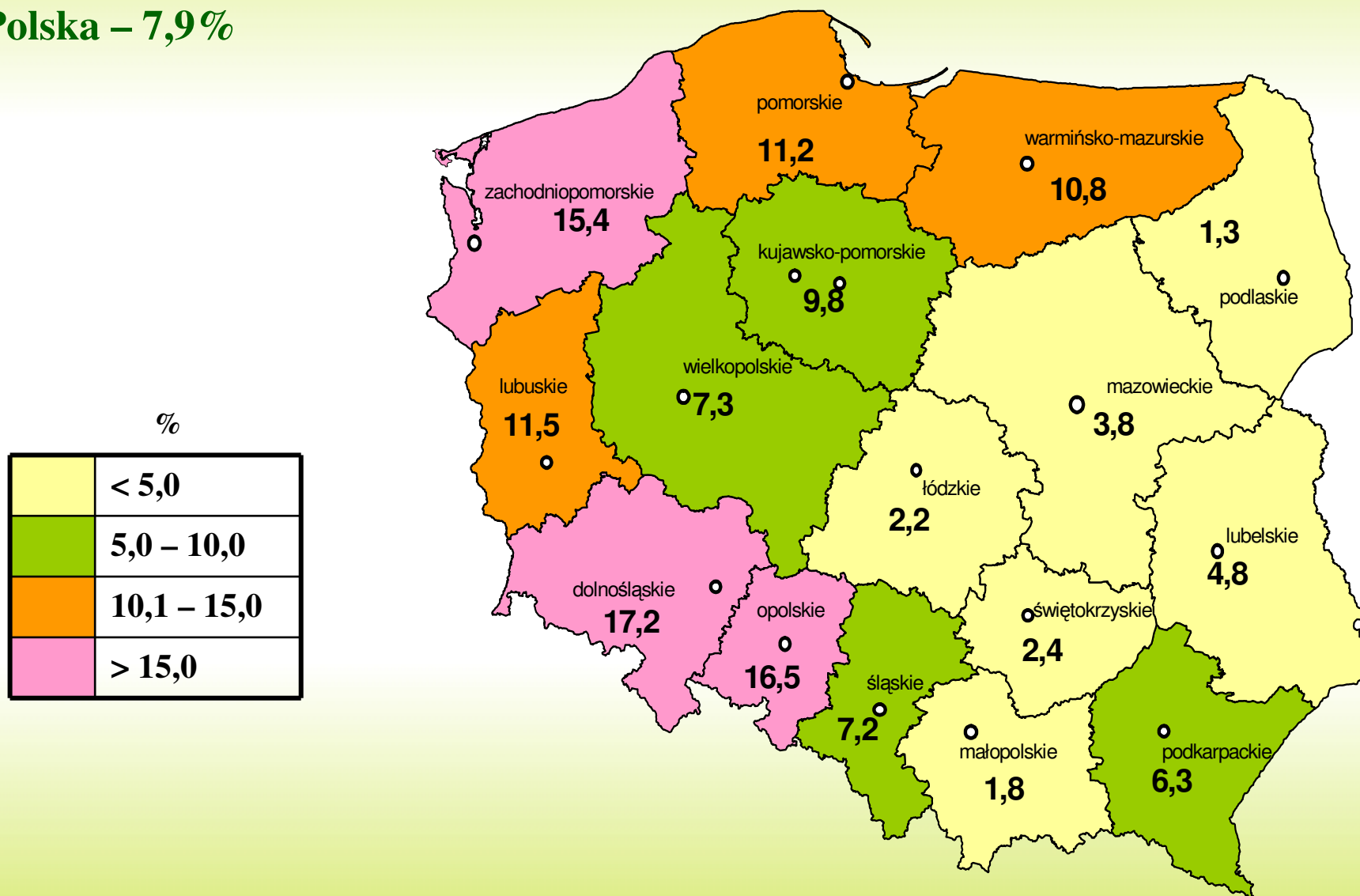
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmiany (%) udziału zbóż w strukturze zasiewów pomiędzy latami 2001-2003 a 2012-2014

Udział rzepaku i rzepiku w strukturze zasiewów (średnio 2011-2013)

Polska – 7,9%

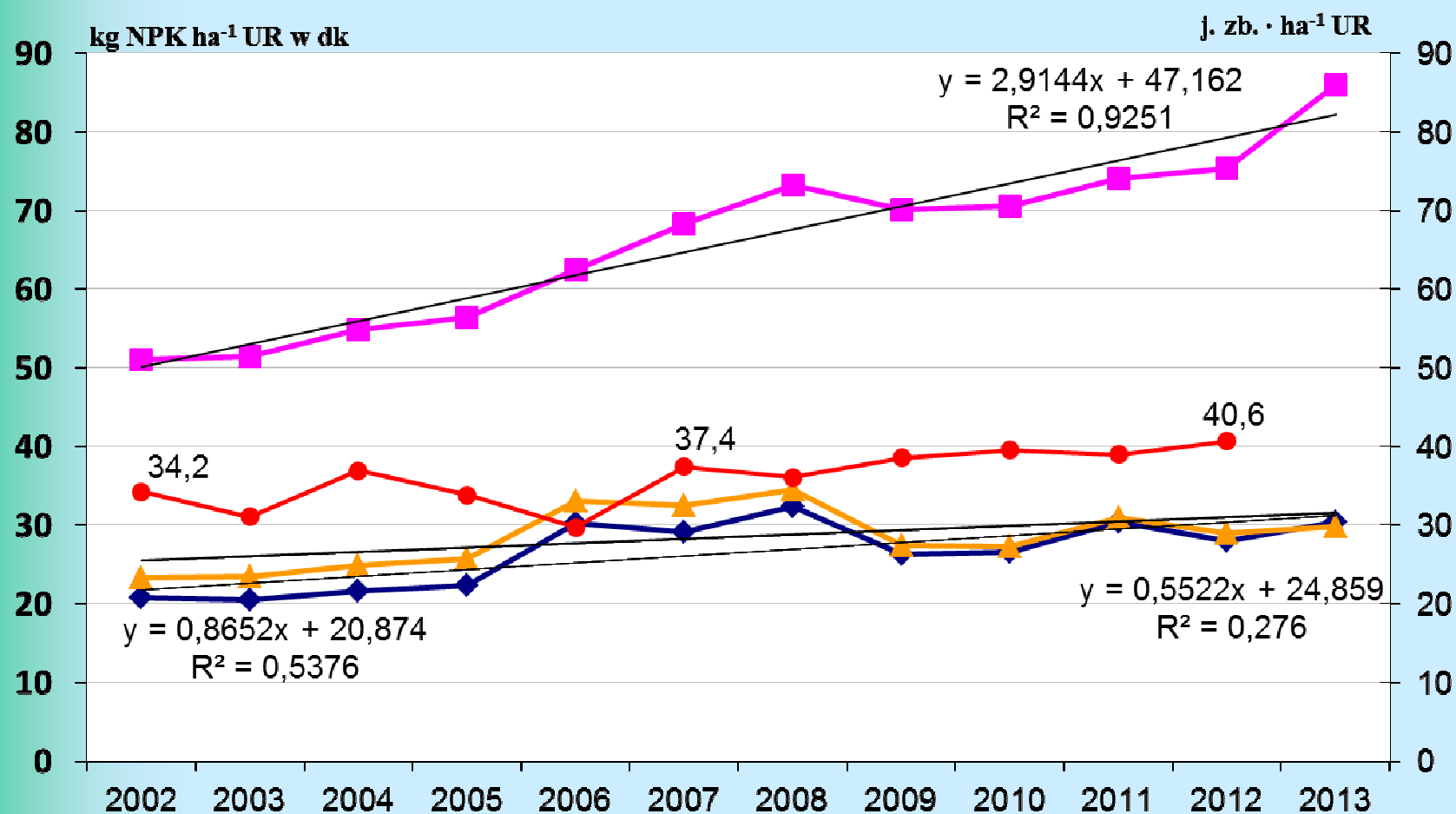

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmiany poziomu nawożenia (NPK) i wydajności w Polsce

■ Naw. mineral. N
▲ Naw. mineral. K₂O

◆ Naw. mineral. P₂O₅
● Prod. j. zb.

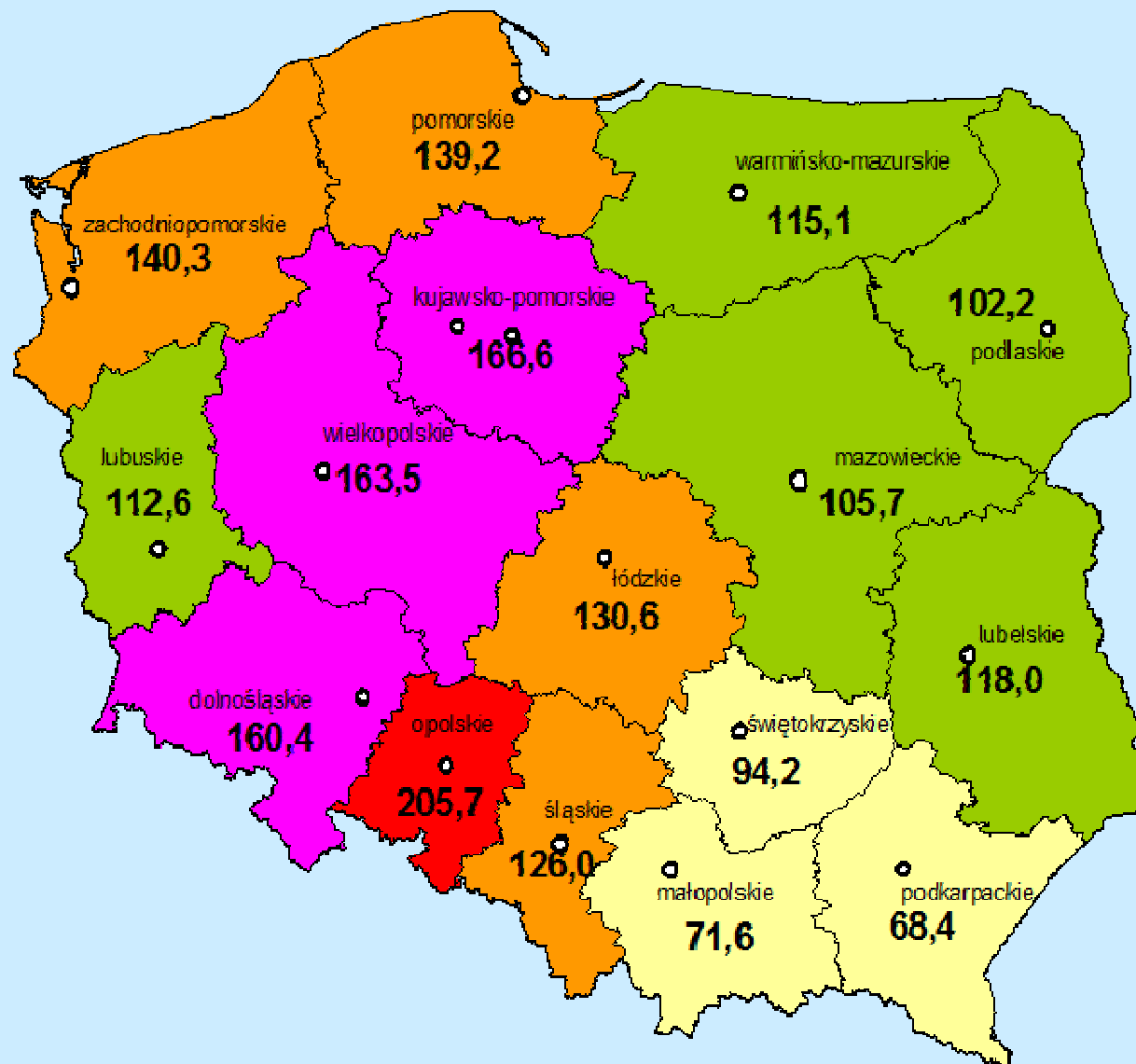

Regionalne zróżnicowanie poziomu nawożenia (2010-2012)

Polska
128,2 kg NPK/ha UR

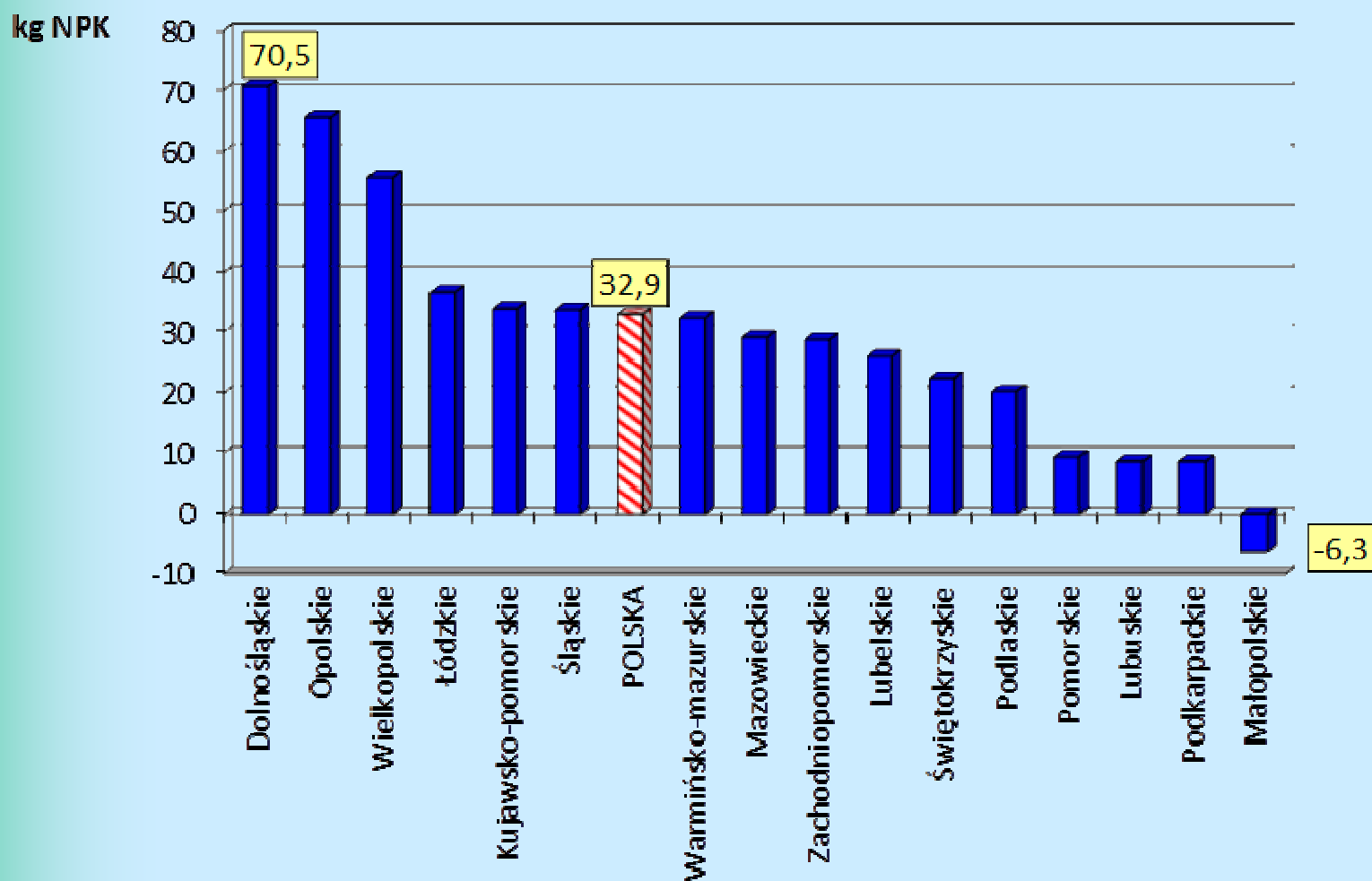
kg NPK /ha UR

	< 100,0
	100,0 – 125,0
	125,1 – 150,0
	150,1 – 175,0
	> 175,0

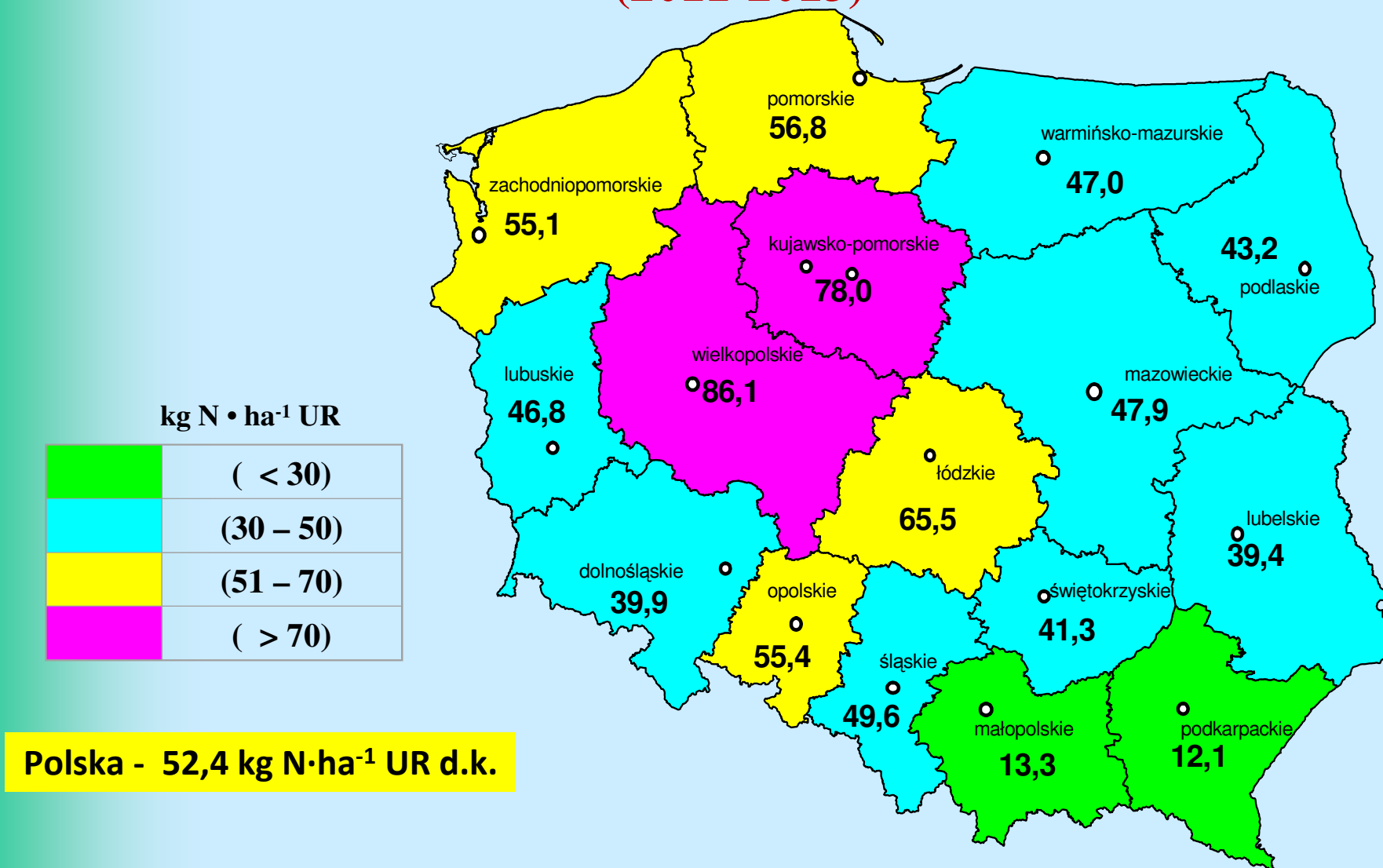

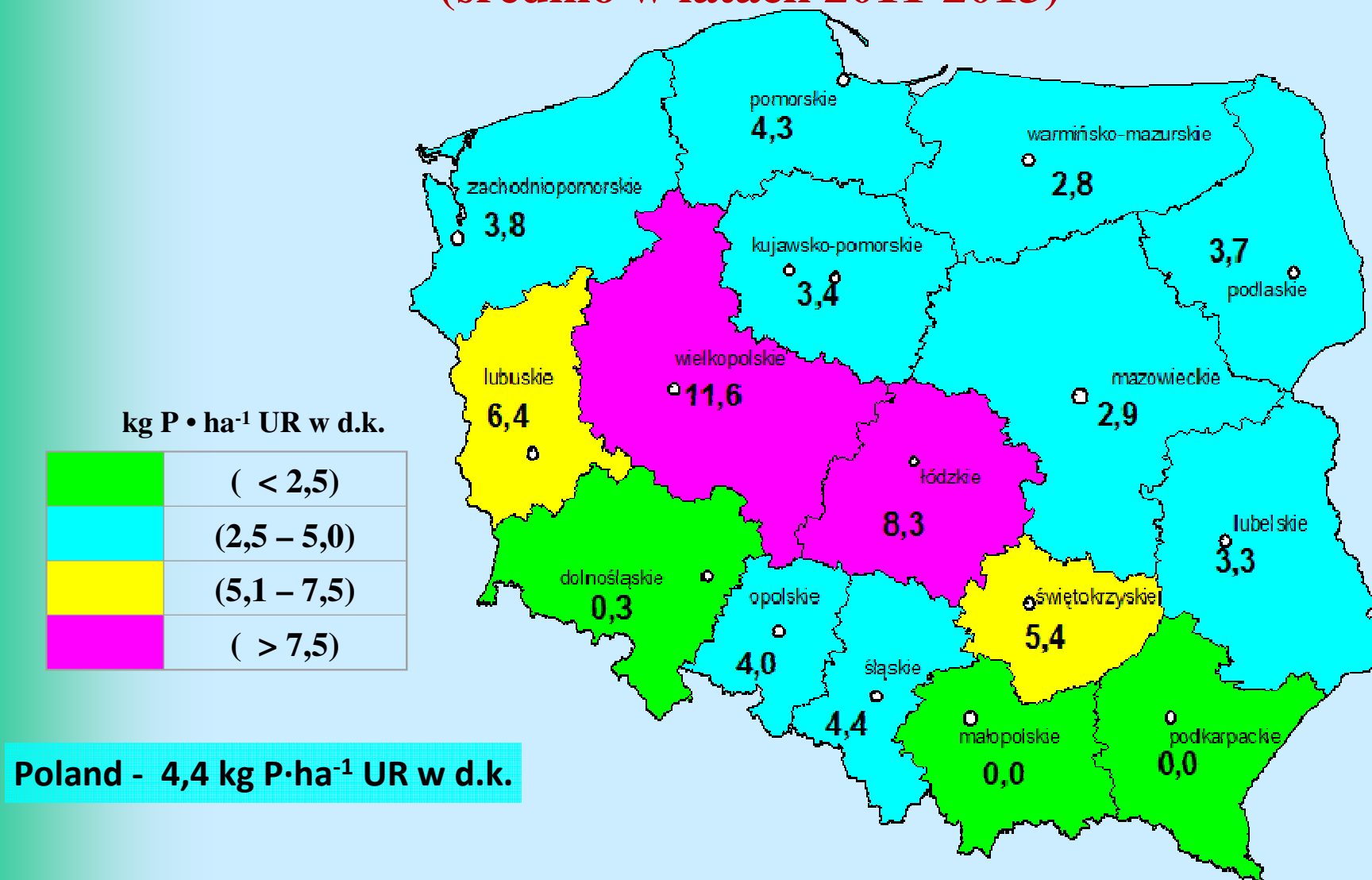
Zmiany zużycia nawozów – NPK w 3-leciach 2002-2004 i 2010-2012

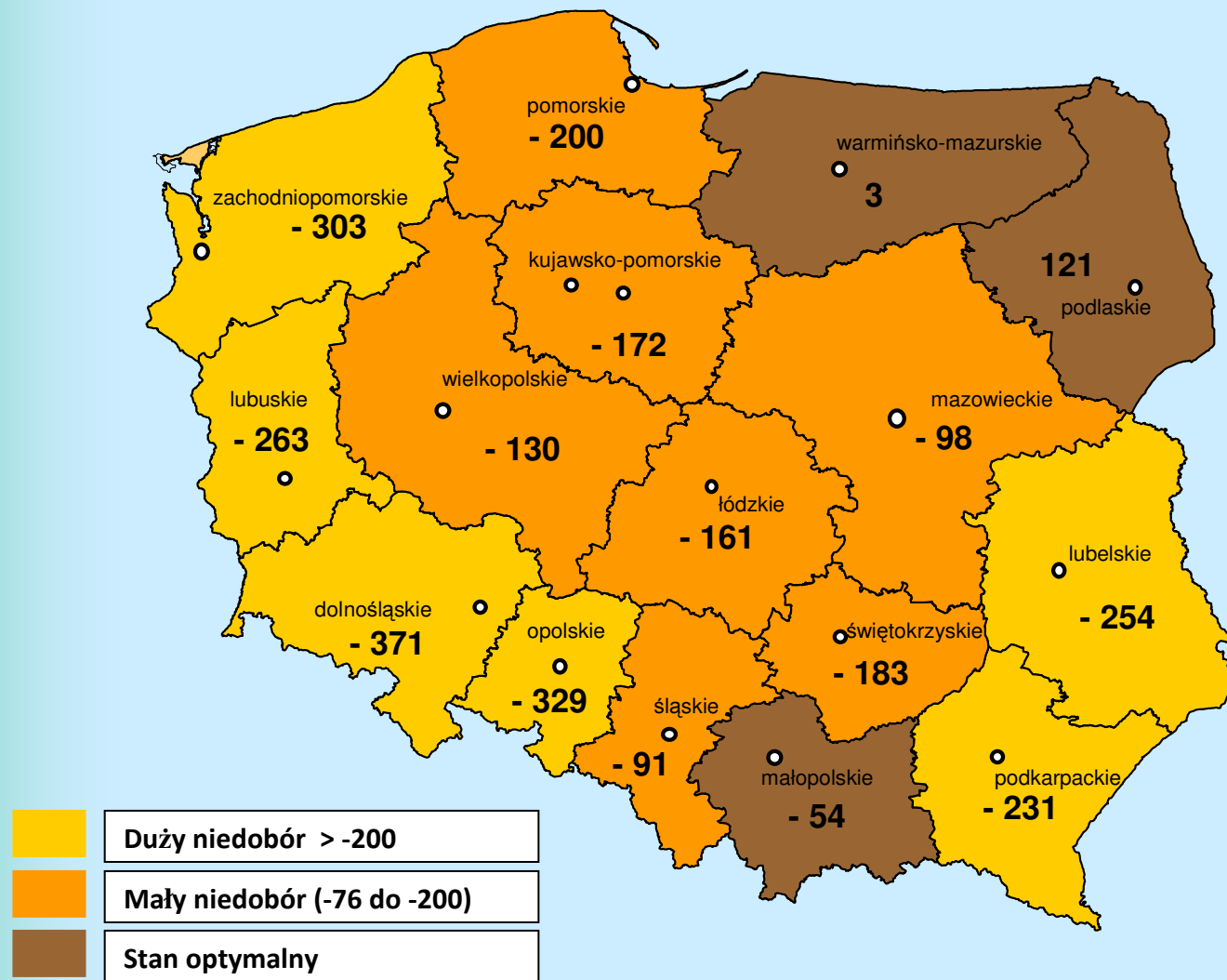
Saldo bilansu azotu brutto w województwach Polski (2011-2013)

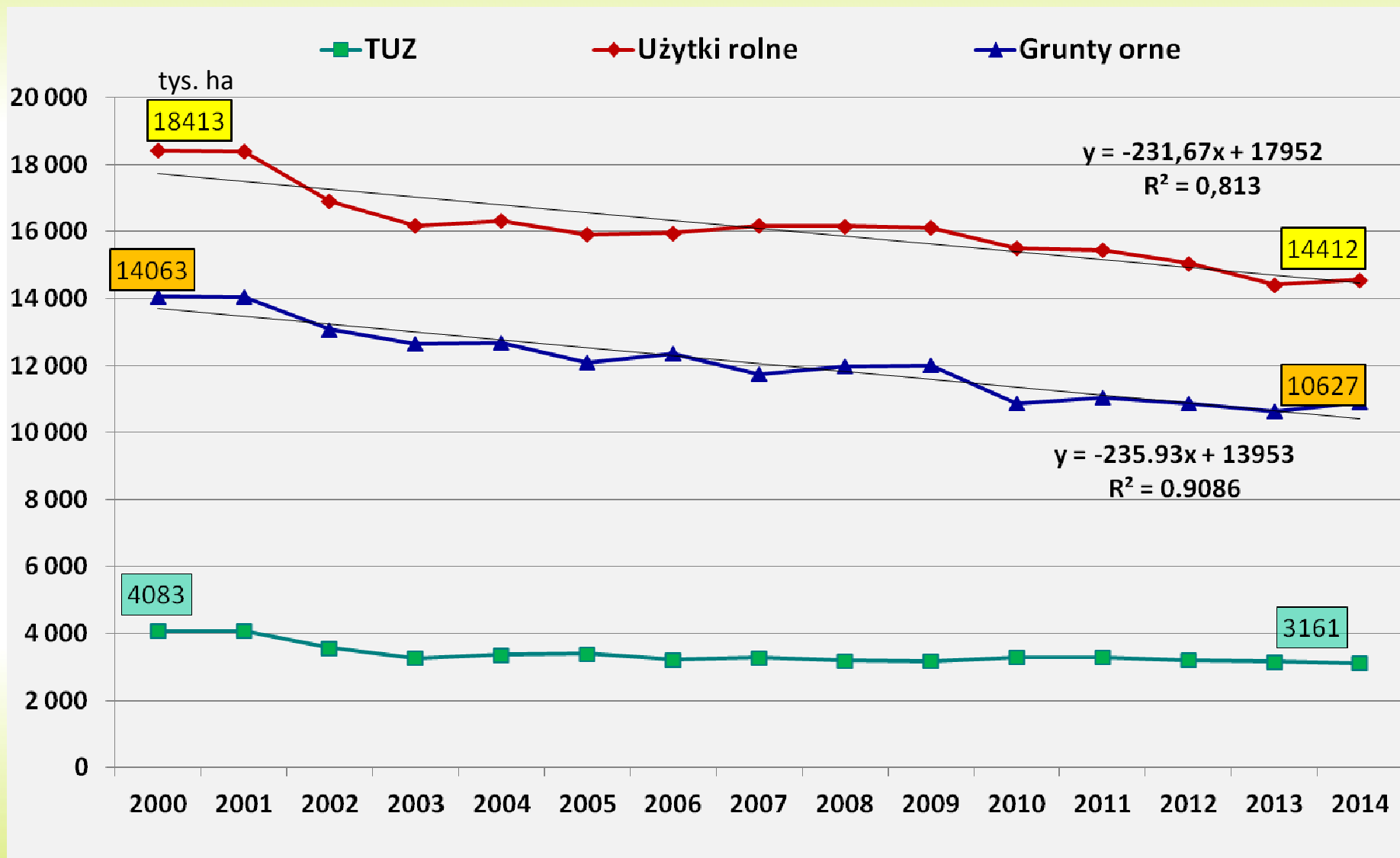
Bilans fosforu brutto (P) w województwach Polski (średnio w latach 2011-2013)

Saldo bilansu glebowej materii organicznej kg/ha /rok (Metoda VDLUFA z 2014)

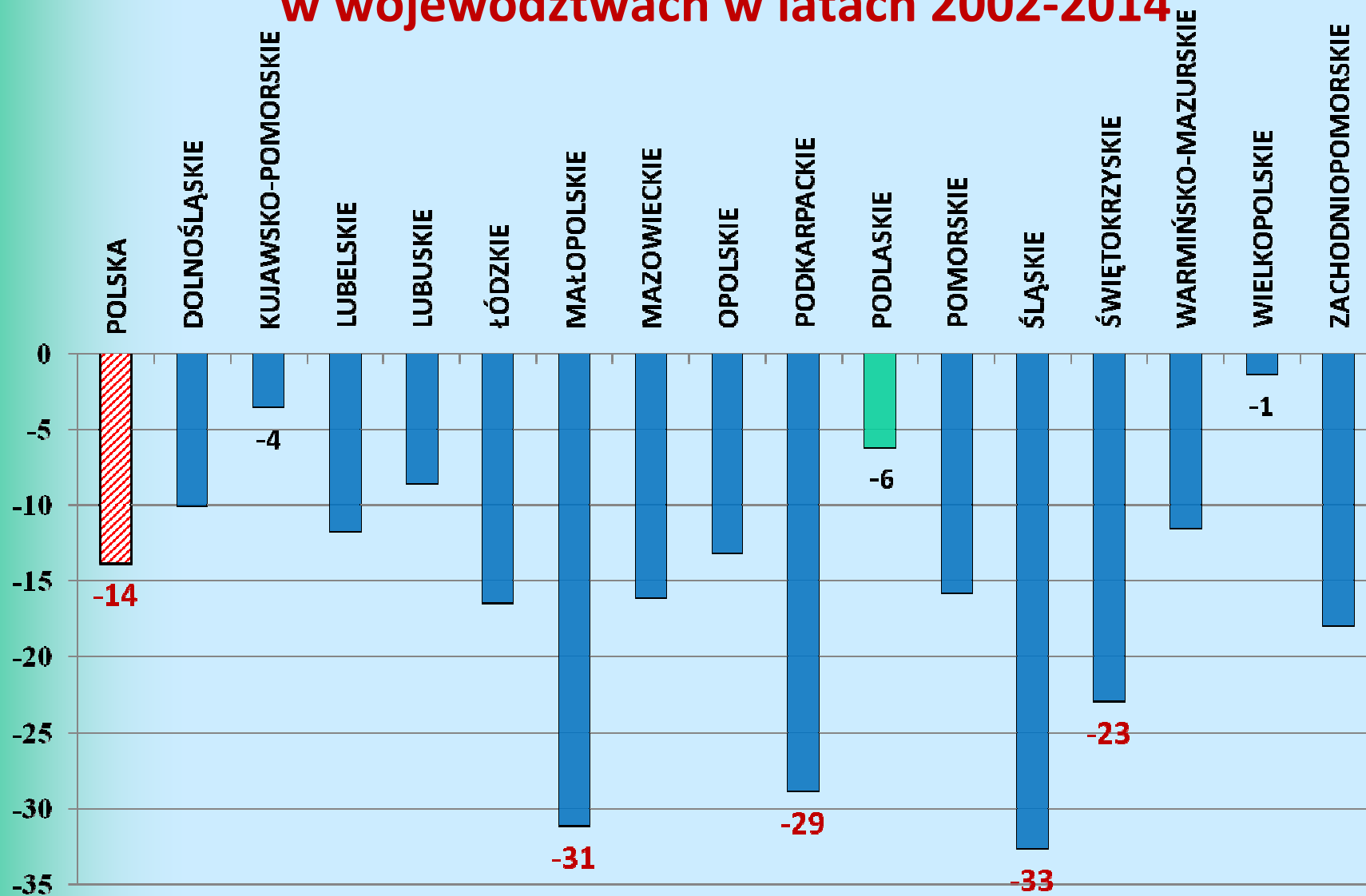

Zmiany powierzchni użytków rolnych w Polsce w latach 2000-2014

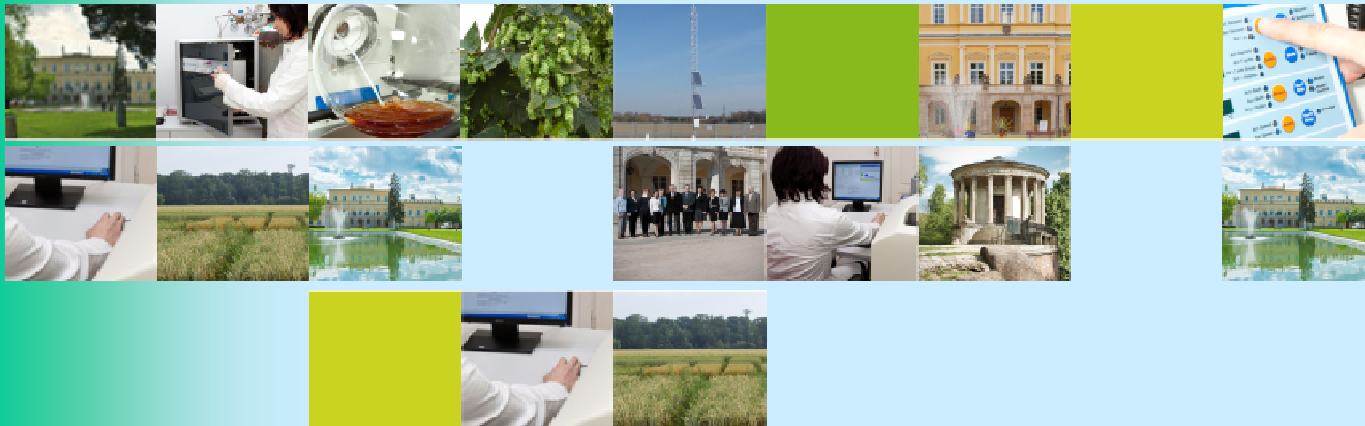

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmiany powierzchni użytków rolnych (%) w województwach w latach 2002-2014

- 1. Po integracji z UE odnotowuje się dynamiczny rozwój produkcji rolniczej w Polsce, któremu sprzyja wsparcie finansowe w ramach WPR oraz dostęp do unijnego rynku.**
- 2. Uwarunkowania ekonomiczne wymuszają postępującą specjalizację gospodarstw, gdyż warunkuje to wzrost wydajności pracy i poziomu dochodów. Proces ten zwiększa jednak presję rolnictwa na środowisko przyrodnicze i może ujemnie wpływać na żyzność gleb.**
- 3. W ostatnim okresie w szybkim tempie pogłębia się regionalne zróżnicowanie rolnictwa w Polsce. W regionach o rozdrobnionej strukturze agrarnej, pomimo stosunkowo korzystnych warunków przyrodniczych, następuje drastyczna ekstensyfikacja rolnictwa oraz spadek areału gruntów będących w użytkowanych rolniczym.**
- 4. Kierunki zmian w rolnictwie wymuszają formułowanie nowych priorytetów badań naukowych w sferze rolnictwa i agrobiznesu, a także stwarzają zapotrzebowanie na nowe formy i kierunki działalności doradczej.**

Dziękuję za uwagę